

dr. Kasnyik Adrienn Flóra: A pénzmosás és a szervezett bűnözés kérdései az elméletben és a bírói gyakorlatban

Előszó

Érdekes kérdés és egyben rejtélyes jelenség a pénzmosás bűncselekménye ma Magyarországon, ami a szervezett bűnözés eredményeinek legalizálást, és ezzel további erősödését segíti elő. A pénzmosással hivatalból foglalkozók – bűnüldöző szervek, bejelentésre kötelezettek, felügyeleti szervek – nyilvánvalóan tisztában vannak a deliktummal, továbbá, mint jelenség mibenlétével, jellemzőivel, káros hatásával, de a mindennapok embere vajmi kevés információval bír róla. Egyáltalán miért kell foglalkozni a jelenséggel, küzdeni a pénzmosás ellen, hiszen e bűncselekménynek nincs sértettje, a résztvevők – pénzügyi szolgáltatók – a folyamatból csak hasznot húzhatnak, mivel a végrehajtásért jutalék, szolgáltatási díj járhat nekik.

Azért, mert a pénzmosás mögött súlyos bűncselekmények állnak, legyenek akár a klasszikus szervezett bűnözés egyes formái, vagy akár gazdasági, akár vagyon elleni bűncselekmények. Beépül a gazdaságba, mivel visszajuttatja a bűncselekménnyel szerzett javakat a legális gazdaság szervezeteibe, a szervezett bűnözéshez kapcsolódva alapvetően változtatja meg a piac működését, leértékeli a pénzügyi eljárások hatékonyságát, és tisztességességét, és végső soron a demokratikus jogállamot veszélyezteti.

Foglalkozni kell vele, mivel egyre agresszívebben veszélyezteti a társadalom erkölcsi, jogi rendjét, a gazdaság versenyképességét, biztonságát, az esélyegyenlőséget a versenyben. Ennek okán a gazdaság egésze, a pénzügyi rendszer, a pénzügyi szervezetek és ügyfeleik biztonsága szempontjából központi kérdés a bűnözésből, különösen a szervezett bűnözésből keletkező jövedelmek „tisztára mosásának” megakadályozása.

I. Fejezet

1. A gazdasági bűnözés kriminológiai szempontú megközelítése

Magyarországon más államokhoz hasonlóan, a büntetőjog hosszú ideig leginkább áttételesen kapcsolódott a civil társadalom körébe utalt gazdasági tevékenységhez. Az 1878 – as Csemegi – kódex tartalmaz rendelkezéseket a pénzhamisításra, és a bélyeghamisításra vonatkozó tényállások mellett a csalárd és vétkes bukásra is (414. § - 417.§). A XIX. századi büntetőtörvénykönyv megerősítette, hogy a gazdálkodó szervezetekkel kapcsolatos cselekményeket a felelős természetes személyek követhették el (417.§).

A büntetőjog a szocialista hatalom korszakában annyiban jutott nagyobb szerephez, amennyiben a halalomtól korábban független gazdaság meghatározó része közvetlenül állami irányítás alá került, emellett a társadalmi tulajdon másik formája: a szövetkezet is politikai tartalmat kapott. Ennek a megnyilvánulása volt a társadalmi tulajdon konkrét tényállásokban is kifejeződő fokozott védelme. Hasonló rendeltetésűek voltak a központilag vezérelt gazdaság monopóliumát védő egyes normák. Példaként szolgál erre az üzérkedés, amelyet az 1961. évi V. törvény 236. § - a szerint, az valósította meg, aki megfelelő jogosítvány nélkül kereskedelmi tevékenységet folytatott vagy ipari vállalkozást tartott fenn. Miután a gazdasági indokoltság általában értelemszerűen az elkövető szempontjából fennállt, ezt a mércét is a politika oldaláról vizsgálták. Az egész rendszer közjogi meghatározottságából adódóan ugyanekkor szép számmal léteztek a folyamatokat érintő tilalmak is (pazarló gazdálkodás, a népgazdaság szerveinek megtévesztése).

A tervgazdálkodás kudarcát érzékelő vezetés Magyarországon viszonylag korán, a múlt század hatvanas éveinek a végén döntött úgy, hogy a piaci mechanizmusoknak ellenőrzött keretek között kell érvényesülniük. Mint ahogyan arra Erdősy Emil is rámutatott, a változás inkább taktikai, mintsem stratégiai volt, így meghatározó értékek büntetőjogi alkalmazásának szükségessége továbbra is fennmaradt. Wiener A. Imre azt hangsúlyozta, hogy az új helyzetben is érvényesülniük kell a törvényesség szempontjainak, a gazdálkodás körében hozott döntések miatti büntetőjogi felelősség annyiban módosult, hogy gyakoribbá vált a

keretszabályozás, tehát igazgatási és egyéb rendelkezések határozták meg azokat a kötelezettségeket, amelyek megszegése a legsúlyosabb következményeket vonta maga után.¹ A rendszerváltozás után az állam csak tulajdonosként vonult ki a gazdasági szféra jelentős részéből, egyik fontos feladatát éppen az alkotta, hogy ezt a szerkezetátalakítást kellő szigorral felügyelje. A privatizáció, a bűncselekmények elkövetésének számos új csábítását és lehetőségét hozta magával. A kialakult, de továbbra is jelentős változásoknak kitett új struktúra büntetőjogi védelme annyiban alakult át, hogy a közhatalmi szerep a minimumra korlátozódott, a Wiener A. Imre által említett funkciók azonban továbbra is fennálltak, ezért a definícióból tulajdonképpen csak az államra való utalás maradt ki, a védett értékek azonban ezután is a politikai akarathoz: közvetlenül az általa megteremtett jogi keretekhez igazodtak.

A '80 – as évek végétől azonban – nyilvánvalóan az átmenettel szükségképpen együtt járó sokféleség, a kiforratlanság ténye által kínált egyre változatosabb deviáns és kriminális magatartások kialakulása folytán – a gazdasági bűncselekmények általános elfogadott definícióját nem sikerült megalkotni. A jogalkalmazók többsége mára a „gazdasági bűnözés”, „gazdasági bűncselekmények”, „feketegazdaság” szavakat gyakran szinonimaként használják, s kizárólag abban értenek egyet, hogy e fogalmak szűkebbek a közvetlen adminisztratív beavatkozást szükségessé tevő nemkívánatos gazdasági jellegű tevékenységnél, de jóval tágabb bűncselekménykört ölelhetnek fel, mint ami a Btk. XVII. Fejezetében szerepel.

Tóth Mihály meghatározása szerint, *„kriminológiai értelemben gazdasági bűnözésnek azt a gazdálkodás menetében megvalósuló, vagy ahhoz szorosan kapcsolódó bűnözési formát kell tekinteni, amely – akár az elkövetés módjára (gyakran a gazdálkodás legális formáinak, kereteinek felhasználásával vagy az azokkal való visszaélés révén), akár eredményére tekintettel – alkalmas arra, hogy esetleges egyéni érdeke sérelmén túlmenően elsősorban és jellemzően a gazdálkodás rendjét, a gazdálkodási kötelezettségeket, a tisztességes és törvényes gazdálkodás kereteit sértsék vagy veszélyeztessék.”*² Különbséget tesz a szűkebb értelemben vett gazdasági – hatályos Btk. XVII. Fejezetében szereplő -, illetve a szélesebb körre kiterjedő, a gazdálkodással összefüggő bűncselekmények között. A törvény által a gazdasági fejezetbe sorolt, illetőleg a tágabb körben hasonló jellegű tiltott magatartások összekapcsolását indokolja egyrészt az a tény, hogy a vagyoni elleni deliktumok, vagy éppen

¹ Wiener A. Imre: Gazdasági bűncselekmények. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986. 137.o.

² Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. KJK – Kerszöv, Budapest, 2002. (továbbiakban: Gazd.bűnz.2002.)22. o.

a vesztegetés értelemszerűen fenyegeti vagy fenyegetheti az ökonómiai érdekeket is, másrésről az egyébként nem szélsőségesen eltérő, csekély növekedést, de összességében inkább stagnálást mutató számok mindkét csoportot illetően alapvetően ugyanolyan tendenciákat mutatnak. Feltehetően a felderítés, valamint a büntetőeljárások lefolytatásának nagyobb alaposágára és szakszerűségére lehet következtetni abból a tényből, hogy a szorosan vett gazdasági deliktumok miatt elítéltek száma lényegesen nagyobb léptékben növekszik, mint az ismertté vált cselekményeké. Az elkövetői kör tekintetében említést érdemel a nők átlaghoz képest valamivel magasabb aránya, valamint az a tény, hogy ezen a téren kevésbé érvényesül az a tendencia, hogy az életkor előrehaladtával csökken a bűnözési hajlam.

A kriminalisztika több, mint 10 éve ide, a gazdálkodással összefüggő bűnözés körébe sorolja – a Btk. XVII. Fejezetében szereplő bűncselekményeken kívül –

- a vagyon elleni bűncselekmények fejezetéből a gazdálkodás körében elkövetett sikkasztást, csalást, hűtlen kezelést, hanyag kezelést, az orgazdaságot, vásárlók megkárosítását, a szerzői vagy ehhez kapcsolódó jogok megsértését, a bitorlást és a hitelsértést,
- a hivatali bűncselekmények közül a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó hivatali visszaélést,
- a közélet tisztasága elleni bűncselekmények közül a gazdálkodással kapcsolatos vesztegetést (nemcsak a gazdasági vesztegetést) és a befolyással üzérkedést,
- a közrend elleni bűncselekmények sorából a környezetkárosítást, a természetkárosítást, a nemzetközi gazdasági tilalom megsértését, a forgalmazással elkövetett ártalmas közfogyasztási cikkel, méreggel, radioaktív anyaggal történő visszaélést.

A gazdasági bűnözés veszélyessége az okozott kár nagyságán túlmenően annak rendszerjellemben mutatkozik meg. Ha a piac valamely szereplője tisztességtelen eszközöket is bevet saját pozíciójának megerősítése érdekében, akkor előbb – utóbb a többiek is hasonló módon fognak eljárni. Arról van szó, hogy a gazdasági élet valamelyik szereplője illegális eszközökhöz folyamodik annak érdekében, hogy előnyökre tegyen szert, versenypozíciót érjen el.

Mivel a konkurensok ilyen körülmények között nem képesek lépést tartani a jogsértővel (annak leleplezése és jogszerű felelősségre vonása pedig rövid, sőt középtávon irreális), ezért saját maguk is kénytelenek a törvények megkerülésével vagy kijátszásával behozni a hátrányt. A visszaélések terjedése és intézményesedése szükségszerűen nyitja meg az utat a szervezett bűnözés előtt. A gazdasági bűnözés veszélyességét fokozza a közvélemény elnéző magatartása, a csempészetet, az „adócsalást” sokan nem is tekintik igazi bűncselekménynek, inkább a hatalommal szemben valamiféle karakányságot, ellenállást látnak benne.

Ezzel is összefügg az úgynevezett „árnyékgazdaság” vagy „fekete -, illetőleg szürkegazdaság” fogalmának és főként a mögötte meghúzódó jelenségcsoportnak a kialakulásával. Az árnyékgazdaság nem más, mint az olyan gazdasági tevékenységek összessége, amelyek kívül esnek a formalizált, magas szinten szervezett, statisztikailag mérhető és szabályozott hivatalos folyamatokon. Létrejön tehát a társadalmi együttélés olyan szférája, amely kicsúszik a demokratikus ellenőrzés lehetőségeinek keretei közül, a következő megnyilvánulási formáiban:

- Informális gazdaság: azoknak a tevékenységeknek az összessége, amelyek kisebb mértékben folynak, nem jelennek meg a nemzeti jövedelemre vonatkozó kimutatásokban, de növelik a társadalom jólétét (pl. saját szükséglet kielégítésére végzett munka).
- Második gazdaság: a jövedelemkiegészítés céljából végzett melléktevékenység (például háztáji gazdálkodás).
- A szürkegazdaság körébe tartoznak azok a megnyilvánulások, amelyek önmagukban nem tiltottak, de alkalmasok – és rendszerint szolgálnak is – arra, hogy az emberek kivonják magukat személyi jövedelemadó fizetésének kötelezettsége alól.
- A feketegazdaság nem növeli a jólétet, kifejezetten kriminális haszonszerzés érdekében működtetik.³

A jelenség nyilvánvalóan nem azonos a gazdasági kriminalitással, hiszen a büntetőjog „ultima ratio” elvénél fogva nem minden visszaélés, illetőleg szabályszegés minősül egyben bűncselekménynek is. Összességében mégis azt kell kiemelni, hogy egy ilyen alrendszer maga egészében kriminogén jelenségnek nevezhető.

³ Korinek László: A gazdasági bűnözés kriminológiai szempontú megközelítése. Rendészeti Szemle, 2009/7-8. (továbbiakban: RSZ.2009/7-8.) 47-48.o.

A fentiek alapján arra a logikusnak tűnő következtetésre juthatunk, hogy a gazdasági bűnözésben a társadalmi viszonyok, a hatalomnak a tulajdon működtetéséhez való viszonya a meghatározó tényező. Tage Alalehto kutatásai alapján, azonban arra a meggyőződésre jutott – noha nem kizárólagosan –, hogy a személyiségi jegyeknek is van szerepük a kriminalitás vizsgált területén. Álláspontja szerint a pozitív kapcsolatokat építő és fenntartó, extrovertált és neurotikus egyének hajlamosak a leginkább arra, hogy gazdasági bűncselekményeket kövessenek el. Alalehto nem tagadja a társadalmi – politikai – jogi környezet jelentőségét, de úgy véli, hogy a jobb megértés érdekében nem hanyagolható el a megnyilvánulások individuális meghatározottságának kérdése.⁴

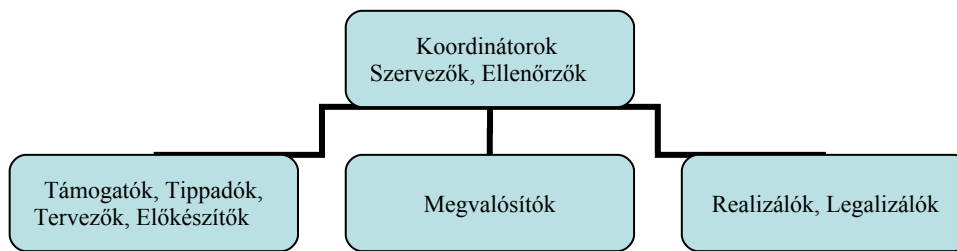
2. A szervezett bűnözés és annak gazdasági aspektusai

A bűnszervezetek tevékenységének alapja, legfontosabb vonása a szisztematizált rendszerű működés, amely meghatározott struktúrát, tagolt feladatkört, célorientáltságot feltételez. A célok határozzák meg a szervezet összetételét, nagyságát. A szervezés során a taglétszám optimalizálására törekszenek, hiszen minden, legalább részben felesleges feladatkör csökkenti a szervezet lételemének is felfogható konspiráció sikerét. A legtöbb európai törvényben megkívánt minimális három fővel működő szervezet viszonylag ritka, s a nagyobb létszámú szervezetek is viszonylag szűk, stabil maggal és sokszor változó összetételű „külső résztvevők” bevonásával tevékenykednek.

A bűnszervezetek struktúrája általában több szint szoros együttműködését igényli. Szokás megkülönböztetni vezetői, irányítói, illetve végrehajtói szintet. A vezetői szint nyilván jóval szűkebb, tartósabb, általában egymással szoros kapcsolatban lévő állandó résztvevőkből áll. A végrehajtók összetétele gyakran változhat, nem feltétlenül ismerik társaikat, s a vezetőkkel való kapcsolatuk is csak esetleges, sokszor összekötőként keresztül történik.

A feladatköröket tekintve a következő struktúra vázolható fel:⁵

⁴ RSZ.2009/7-8. 50. o.

Az egyes szintek és feladatkörök természetesen nem feltétlenül válnak el mereven, olykor nyilván az előkészítők is részt vesznek a végrehajtásban, s a megvalósításhoz sem feltétlenül szükséges utólagos cselekmény. Mégis, éppen a racionálisan kialakított munkamegosztás folytán, összetettebb, kiterjedtebb tevékenységi körű, nagyobb létszámú szervezetek esetében igen gyakori, hogy például a támogatók, vagy a tippadók a megvalósításban nem vesznek részt, s a haszon vagy az eredmény biztosítását is kizárólag erre szakosodott bűnpártolók, orgazdák, pénzmosók végzik. Előfordulhat egy – egy feladatkörön belül is további specializálódás, sőt kialakulhatnak további strukturális szintek is.

A szervezett bűnözés formái közül a szervezett gazdasági bűnözés prioritást érdemel. Egyrészt azért, mert a bűnös úton szerzett vagyon legalizálása napjaink egyik legveszélyesebb olyan jelenségévé vált, amely bizonyos szervezettséget eleve feltételez, s erősítheti, kiterjedtebbé teheti a szervezett kriminalitást is. Napjainkban realitássá vált, hogy a feketegazdaságból származó tőkevagyonok fokozatosan beszivárognak a legális gazdaságba. A modern bűnszervezetek leginkább tekintélyes gazdasági társaságok, neves pénzügyi szolgáltatók, segítségével mossák tisztára a bűncselekmények elkövetése révén szerzett vagyont, s többnyire fantomcégek létesítésével tüntetik el a hozzájuk vezető nyomokat. Ez a jelenség azonban nem új keletű, Angyal Pál már a múlt század elején megírta: „*A régi rablóbandák kivesztek, de helyüket elfoglalták a nagy nemzetközi rablószövetségek, melyek nem erőszakkal, hanem furfanggal és mindenestre több sikerrel kaparintanak meg sokszor igen tekintélyes értékeket. Hatalmas szervezetben működnek és meghatározott program szerint dolgoznak, melynek minden részlete a legnagyobb aprólékossággal van kidolgozva. Vannak külön nyomozó, terepvizsgáló közegeik, valamint működő tagjaik és orgazdáik. Ha egy közülük kézre kerül, azt társait soha el nem árulja, viszont ezek amant lehetőleg segítik*”.

6

⁵ Tóth Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. 2009. (továbbiakban: Bűnszöv.) 20. o.

⁶ Bűnszöv. 21. o.

a. A szervezett bűnözés fogalmának meghatározásai

Az ENSZ a határokon átnyúló összehangolt bűnözési formákkal csak a '80 – as évek második felében kezdett intenzívebben foglalkozni. Hasonlóan a pénzmosás szabályozásához, a küzdelmet először elegendőnek vélték a kábítószer forgalmazására koncentrálni. A Tagállamok 1994 – es Nápolyban tartott Miniszteri Konferenciáján felismerték azt, hogy a szervezett bűnözés nemzetközivé vált, és nem halogatható tovább az ellene történő összehangolt fellépés. Ennek érdekében a Konferencián ajánlásokat fogadtak el a határokon átnyúló szervezett bűnözés felmérésére, rendszeres figyelemmel kísérésére, a jogalkalmazók közötti szorosabb együttműködés kiépítésére. Ezt követően az ENSZ nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménye, és annak az emberkereskedelemtől és embercsempészetéről készült kiegészítő jegyzőkönyvei az ENSZ Közgyűlésének 1998. december 9 – ki 53/111. számú határozatán alapulnak. A Palermóban aláírt, és 2003. évi szeptember hó 29. napján hatályba lépett Egyezmény 2. cikk a) pontja definiálja a „szervezett bűnöző csoport” fogalmát: olyan strukturált csoport, amelynek három vagy több tagja bizonyos ideig azért működik együtt, hogy az egyezményben meghatározott egy vagy több súlyos bűncselekményt abból a célból kövessenek el, hogy abból közvetve anyagi vagy más előnyt szerezzenek.

Közben az Európai Közösség szervei sem tétlenkedtek. Az Unió Tanácsa 1998. december 21 – én ún. Joint Action – t (együttes fellépést) fogadott el arról, hogy a tagállamok kriminalizálják a bűnöző szervezetben való részvételt.

„1. Cikk

Ezen együttes fellépés tekintetében a „bűnöző szervezet” kettőnél több személy hosszabb időre szóló szervezett együttműködését jelenti olyan bűncselekmények összehangolt elkövetésére amelyek büntetési tételének felső határa legalább négy évi szabadságvesztés büntetés, tekintet nélkül arra, hogy ezek a bűncselekmények magukban képezik az elkövetés célját, vagy pedig eszközül szolgálnak arra, hogy vagyoni előnyt szerezzenek adott esetben közhatóságok működését megengedhetetlen módon befolyásolják.”⁷

A regionális szint bűnszervezeti elkövetést is érintő szabályozási megoldásai ezután az Európai Unió bizonyos részterületeket szabályozó kerethatározatiban, illetve azok

⁷ Bűnszöv. 27.o.

tervezeteiben bukkantak fel, általában olyan formában, hogy a tagállamoknak az adott kerethatározat tárgyát képező bűncselekmény – csoport súlyosabban minősülő eseteként kell értékelniük a bűnszervezet keretében való elkövetést.

Hosszas előkészítés után született meg az Európa Tanács 2008/841 IB. számú kerethatározata a szervezett bűnözés elleni küzdelemről. A joganyag indokolása következők szerint rendelkezik:

„Az elmúlt évtizedben a szervezett bűnelkövető csoportok nagy kiterjedésű nemzetközi hálózatokat építettek ki, és jelentős haszonra tettek szert. Vagyonukat a kábítószeres tiltott kereskedelméből, az embercsempészetből – különösen a gyermek – és nőkereskedelemből -, az illegális fegyver – és lőszer – kereskedeleméből, a termékhamisításból és a szerzői jogi kalózkodásból, és általánosságban a nemzetközi szinten elkövetett csalásokból szerezték. Az e bűncselekményekből származó hatalmas tőkét tisztára mosás után visszaforgatják a gazdaságba.”⁸

A kerethatározatnak köszönhető az is, hogy néhány fogalmat végérvényesen tisztázott, így nem utolsó sorban a bűnszervezetét, amelyet akként definiál, hogy olyan kettőnél több személy által hosszabb időre szervezett csoportnak tekinti, amelynek célja legalább négy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedés, illetve annál szigorúbb szankcióval büntetendő bűncselekmények elkövetése, közvetlen vagy közvetett pénzügyi vagy egyéb anyagi haszonszerzés érdekében.

A bűnszervezet fogalmának az 1997. évi LXXIII. törvénnyel a Büntetőtörvénykönyvünkbe történő beépítését megelőzően is voltak olyan bűncselekmények, amelyek – ha kivételesen is – a bűnözői célú szervezet vezetését vagy abban való részvételt önmagában büntetni rendelték, illetőleg amelyek esetében a bűnös szerveződés keretei között történő elkövetést minősítő körülményként kellett figyelembe venni (pl.: alkotmányos rend elleni szervezkedés (Btk. 319/A. §). Jóllehet hazánkban az ítélezés elvi irányítása körében jelentkezett a „bűnszervezet” keretében történő bűnözés veszélyességének általános felismerése, és annak a Btk. – ban való elkülönült regulációja iránti igény. Az 1997 – es törvénymódosítás voltaképp a szervezett bűnözés egy – egy legfontosabb elemét ragadta ki, ültette be a Btk. – ba a következőképpen, *„bűnszervezet: bűncselekmények folyamatos elkövetésére létrejött olyan – munkamegosztáson alapuló – bűnszövetség, amelynek célja a rendszeres haszonszerzés.”*

A bűnszervezet a fenti első szabályozása nem volt más, mint egy „speciális” bűnszövetség, lévén, hogy nem kívánt meg a bűnszövetség minimumánál több elkövetőt, másrésztől nem

⁸ Bűnszöv. 29. o.

korlátozta a szóba jöhető bűncselekményi csoportot sem. A jogalkalmazóknak hamar be kellett látniuk, hogy a szervezett bűnözés elleni eredményes fellépéshez nem elegendő a bűnszervezet tág, keret jellegű definiálása. Az 1998. évi LXXXVII. törvény, majd a jelenlegi hatályos szabályozásban is felelhető, 2001. évi CXXI. törvény – a Palermói Egyezményel konkurálva – a bűnszervezet fogalmának – *három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése* - meghatározásával alkalmas lehet arra, hogy egyik oldalról kifejezze az alkalmi, kisebb súlyú bűnszövetséghez viszonyított többletkriminalitást, másik oldalról demonstrálja a szervezettség súlyosabb formájában rejlő veszélyességet.

b. A bűnszervezetek kifejlődése hazánkban

A szervezettség első markáns jeleit a múlt század '70 – es éveinek második felében figyelhetjük meg Magyarországon. Ekkor kezdtek el szakosodni a bűnelkövetők, ezzel egy időben megjelent a „tippadók” rétege is. Elkezdtek előre legyártott alibik kitalálását, és megszervezték az orgazda hálózatot is. Ekkor a regisztrált bűnözést viszonylag kiegyenlítettnek lehetett tekinteni. Az évszázad kriminalitását évi 120.000 ismertté vált bűncselekmény, és megközelítőleg 75.000 tettes jellemezte.⁹ A kriminalitás lassú növekedése után, alig 10 évvel a jelenleg is hatályos Btk. elfogadását követően, a helyzet jelentősen megváltozott: a korábban említett nagyságszámhoz képest megduplázódott. A bűnszervezetek megerősödésének fő okaként az amnesztiát, a rendőrség átalakítását, gazdaságvédelmi egységek felszámolását jelölhetjük meg. Ezt követik a kilencvenes évek jelenségei, melynek négy fontos jellegzetességét lehet kiemelni: kábítószer – kereskedelem megélénkülését, nukleáris anyagokkal való kereskedelmet, a korrupció legveszélyesebb formáinak megerősödését, és a pénzmosást.

Uniós csatlakozásunk előtt Finszter Géza és Irk Ferenc térségünk szervezett bűnözési formáit két csoportra osztotta: a konfliktusos és konszenzusos bűnözésre. Az előző jellemzője, hogy az a legális piac kikerülésével, és a jogszerűen szerzett vagyonok fosztogatásával valósul meg, ezen deliktumcsoportnak mindig van sértettje, ellenben a konszenzusos bűnözésről akkor beszélhetünk, ha a tevékenység a legális piac felhasználásával, tiltott szükségletek kielégítését, törvényes vállalkozás illegális működtetését, a bűnös úton szerzett vagyon eredetének leplezését célozza. E cselekményeknek közvetlen sértettje nincs, a bűnüldözés

⁹ Bűnszöv. 37.o.

hagyományos eszköztárával nehezen kezelhetőek. Hazánkban az utóbbi években jellemzően a szervezett bűnözés második csoportja erősödött meg, jellemzően a hierarchikus, hálózatos formában felépülő, az elsődlegesen anyagi haszonszerzésre specializálódott, külföldi befolyással működő bünszervezeti formában. A szervezett bűnözés bűnügyi statisztikai adataiból az a konzekvencia vonható le, hogy Magyarországon továbbra is a hazai és orosz csoportok alkotta konspiráció a meghatározó. A szervezettség meghatározó eleme az, hogy kevés magyar állampolgárt avat a bizalmába, az üzleti lehetőségek kiaknázása érdekében széles körű kapcsolati rendszerüket, gyakran politikai, kormányzati összeköttetéseiket is igyekeznek felhasználni.

c. A bünszervezetek gazdasági háttere, a gazdasági környezet, nemzetközi hatások

Évek óta erősödő tendencia, hogy a szervezett bűnözés irányítói igyekeznek az illegálisan szerzett tőkét minél rövidebb időn belül átcsoportosítani részben további illegális tevékenység folytatásához, illetőleg – a nagy haszon reményében – részben legális vállalkozásokba investálják, nem ritkán a bűnös úton szerzett vagyont, könnyen átruházható, értékálló műkincsek vásárlására fordítják.

Az Európai Unióval történt társult, majd később teljes jogú tagság további nehézségeket rejt a bűnüldözés terén. A tőke, az áruk és a személyek szabad áramlása olyan alapelv az EU – ban, mely a kedvező gazdasági hatások mellett káros jelenségeket is indukál. Megkönnyíti a felhalmozott illegális vagyon elrejtését, az elkövetők kibúvását az ellenőrzés és az igazságszolgáltatás alól.

A magyar szervezett bűnözés vonatkozásában talán a leglényegesebb hatásként említhető meg az Unión belüli tagországok közötti határok eltörlése. Ebből következik, hogy a magyar határátlépésével bárki automatikusan belép az Európai Unióba is, ahol különböző országok között zavartalanul közlekedhet, utat engedve az áruk vámellenőrzést mellőző szabad áramlásának. Vitathatatlan, hogy az Unió elsődleges célja, a gazdasági együttműködés, a legutóbbi kibővítéssel megvalósult, lévén, hogy a világ legnagyobb, szabályozott belső piaca jött létre jelentős vásárlóerővel. A szervezett bűnözés számára utóbbi kiemelkedő üzleti lehetőséget kínál. A fizetőképes kereslet és nem megfelelően szabályozott és ellenőrzött üzleti folyamatok (cégalapítás, számvitel, tőke mozgások stb.) ideális táptalajt jelentenek a szervezett csoportok számára. Ezekben az esetekben a megfelelő üzleti és pénzügyi szakértelem összefonódik a szervezett bűnelkövetéssel.

II. Fejezet

1. A pénzmosás volumene, lehetséges gazdasági hatásmechanizmusai, és a pénzmosás ellen küzdő nemzetközi intézmények

A szervezett bűnözéssel kapcsolatban ismertté vált definíciók kivétel nélkül tartalmazzák azt, hogy a szervezett bűnözés célja a profitszerzés és/vagy a hatalom megszerzése. Ezzel összefüggésben került az elmúlt időszakban az érdeklődés homlokterébe a pénzmosás és a pénzmosás elleni hatékony küzdelem. Nem véletlenül, hiszen napjainkra az egyik legjövődélmezőbb és legnagyobb szabású üzletté vált a világon. A pénzmosás feltételezett volumenével kapcsolatban az ausztrál Crime Trend Analysis nevű szervezet végzett számításokat 1999 – ben. A csak becsléssel nevezhető végső adatok pontosságát jelzi, hogy a Dow Jones News szerint a pénzmosás volumene a világ GDP – jének 2% – 5% - át, megközelítőleg 590 – 1500 milliárd amerikai dollárt jelent évente.¹⁰ A piszkos pénz többségét az Amerikai Egyesült Államokban, a Kajmán – szigeteken, és Oroszországban mossák tisztára. Magyarország nem célországja a nemzetközi pénzmosásnak, a bűnözők ugyanis, ha lehet, szeretik „helyben” tisztára mosni a pénzüket, amennyiben mégis külföldre viszik azt, akkor fejlett pénzügyi infrastruktúrával, vagy magas fokú titoktartási szabályokkal (üzleti titok, banktitok és ügyvédi titok) rendelkező országokat keresnek fel. Másrésztől igazán nagy összegeket csak Magyarországnál fejlettebb gazdasággal rendelkező országokban lehet feltűnés nélkül mozgatni.

A pénzmosás felmérhetetlen veszélyeket rejt magában, hiszen napjainkban ez „a gazdaság egészét leginkább szennyező tényező”, mivel rajta keresztül a bűncselekménnyel szerzett javak visszakerülnek a legális gazdaság intézményrendszerébe, a szervezett bűnözéshez kapcsolódva megváltoztatja a piac működését, leértékeli a pénzügyi eljárások hatékonyságát és tisztességességét, gyengítve ezáltal a gazdaság egészét. Az illegális forrásból származó tőke nem ritkán leküzdhetetlen konkurenciát jelent a legális gazdaság szereplői számára, ezáltal olyan vállalkozói réteg jut versenyelőnyhöz, akinek az alaptőkéje bűncselekmények elkövetéséből származik. A pénzmosodák a nemzetgazdaságra is kihatással lehetnek, olyan módon, hogy az általuk értékesített javakat és szolgáltatásokat dömpingáron is hajlandóak

¹⁰ Dr. Gál István László: A pénzmosás, mint globális gazdasági és büntetőjogi kihívás. Belügyi Szemle 2005/6. (továbbiakban: BSZ. 2005/6.) 89. o.

vételre felkínálni, mely a legálisan tevékenykedő versenytársak számára bevételkiesést, életszínvonal romlást idézhet elő, gyakran versenyképességüket bűncselekmények elkövetésével próbálják fenntartani. A legnagyobb veszélyt az jelenti, ha a bűnelkövetők konspirációs és más jellegű bűncselekmények révén beépülnek a társadalmi és politikai élet legfelsőbb rétegeibe, és ezáltal hatással lesznek a törvényhozó és a végrehajtó hatalomra. Ezzel akár közvetett államirányításra is szert tehetnek, veszélybe sodorva az adott társadalom erkölcsi, nemzetközi megbecsülését és együttműködéseit.

A bűncselekmények elleni küzdelemben a pénzmosás megakadályozására törekvő valamennyi ország érdeke a „nem együttműködő országok és területek” elleni fellépés hatékonyságának a növelése. Ezen célkitűzés csak úgy biztosítható, ha van olyan nemzetközi szervezet, amely képes fellépni az anonimitást lehetővé tevő államok kormányaival szemben, e szerepkört az 1989. júliusában Párizsban, a hét fejlett tőkés ország - „G7” (USA, Kanada, Franciaország, Németország, Egyesült Királyság, Olaszország, és Japán) – által Nemzetközi Pénzügyi Akciócsoport (FATF – Financial Action Task Force on Money Laundering) volt képes betölteni. A FATF az OECD pénzmosás elleni küzdelemre alakult munkacsoportjaként tevékenykedik, de saját munkacsoportokkal (jogi ügyekkel, pénzügyekkel, külkapcsolatokkal foglalkozó munkacsoporttal) is bír. A szervezet egyik alaptevékenysége a pénz tisztára mosásánál alkalmazott módszerek és eljárások felderítése, megfigyelés és a nyert tapasztalatok közreadása a különböző kiadványokban. A nemzetközi szervezet 1990. évben 40 ajánlásból álló csomagot dolgozott ki a pénzmosási problémák leküzdése érdekében. A „FATF szabályzataként” elhíresült „Nem Együttműködő Országok és Területek” listára az egyes államok 25 kritérium alapján kerülhetnek fel, közülük példálózva említhető meg: a nem megfelelő ügyfél - azonosítási szabályok, a nem megfelelő cégjogi szabályok a jogi személyek bejegyzésével kapcsolatban.

Az USA Hírszerző Tanácsa 2000. év decemberében kiadott becslése szerint, a bűnözésből származó évi jövedelemből 100-300 milliárd amerikai dollár származik kábítószer-forgalmazásból, 10-12 milliárd amerikai dollár mérgező és veszélyes hulladékok illegális lerakásából, 9 milliárd dollár gépjármű-lopásból az USA-ban és Európában, 7 milliárd dollár embercsempészetből, és legalább 1 milliárd amerikai dollár szerzői jogokkal (videó felvételek, szoftver stb.) való visszaélésből. ¹¹

¹¹ BSZ. 2005/6. 99. o.

A Pénzügyi Akciócsoport becslése szerint, az évente tisztára mosott „piszkos pénz” nagysága megegyezik Spanyolország gazdaságának teljes éves kibocsátásával, ami ugyancsak kiemeli a veszély nagyságát. A FATF szerint, a kábítószer-forgalomból származó törvénytelen jövedelem önmagában eléri a 300-500 milliárd amerikai dollárt. Van olyan szakértő is, aki szerint 285 milliárdnyi amerikai dollár mosott pénzzel kell évenként számolni, ennek zöme Amerikára és Európára koncentrálódik. Az eddigi hiedelmekkel ellentétben a pénz nagyobb része nem a kábítószer-kereskedelemből, hanem csalárd módon vagy korrupcióból szerzett jövedelemből ered. A különböző becslések mögött egymástól eltérő fogalom-meghatározások állnak. Egyesek a feketegazdaság vagy a rejtett gazdaság egészét a pénzmosás terepének tekintik. A magyarországi rejtett gazdaság nagyságrendjéről fogalmat lehet alkotni a KSH vizsgálatának eredményéből. A magyar háztartások 1997-ben közel 300 milliárd forintért vettek igénybe számla nélkül árukat és szolgáltatásokat. Ehhez jönnek a cégek közötti rejtett tranzakciók és a nagyvállalatok adóelkerülő manipulációi, valamint a bűnözéssel kapcsolatos értékek mozgása. Ezek mennyiségét azért is nehéz megbecsülni, mert az elemzésre, feldolgozásra kerülő banki adatok alig tartalmazzák az úgynevezett offshore pénzügyi központok forgalmát, amelyekben a bűncselekményekből származó bevételek jelentős része valószínűsíthetően megfordul.

A FATF példája nyomán számos más nemzetközi szervezet is létesült a pénzmosás elleni küzdelemben, így említést érdemel a Bankokban, 1997. év februárjában alapított APG (Asia/Pacific Group on Money Laundering – Ázsiai és Csendes - óceániai Országok Csoportja a Pénzmosás Ellen).¹² A szervezet küldetése az, hogy közreműködjön a pénzmosás, szervezett bűnözés és a terrorizmus finanszírozása elleni globális küzdelemben, pénzmosás ellenes intézkedések fejlesztése által az ázsiai és csendes – óceáni térségben. A Kelet – és Dél – Amerikai Pénzmosás Elleni Csoport (Eastern and Southern Africa Anti Money Laundering Group – ESAAMLG) az afrikai pénzmosási problémák kezelésére jött létre 1999. évben Arushában, a szervezet fő célkitűzésének tekinti a FATF Negyven Ajánlásának végrehajtása mellett, a pénzmosás – ellenes intézkedések alkalmazását minden veszélyes bűncselekmény tekintetében. A 2004. év második feléig a legfiatalabbnak számító Dél – Amerikai Pénzügyi Akciócsoport (GAFISUD) 2000 decemberében alapították Kolumbiában a FATF Negyven Ajánlásának és a Nyolc Különleges Ajánlásnak az alkalmazása és végrehajtása céljából.

¹² Dr. Gál István László: A pénzmosás szabályozásának régi és új irányai a nemzetközi jogban és az EU – jogában. Európai Jog 2007/1. 15. o.

A FATF nem az egyetlen nemzetközi szervezet, amelyik fő profiljaként a pénzmosással foglalkozik, 1995. évben alakult meg az ún. EGMONT Csoport, amelynek hazánk is tagja. Tevékenysége és működése informális, ugyanekkor az általa közvetített információáramlás és a pénzügyi nyomozó hivatalok (Financial Intelligence Unit – FIU) közötti együttműködés révén az elkövetett bűncselekmények felderítése hatékonyabbá válhat.

2. A pénzmosás fogalma és fázisai

A pénzmosás, mint kifejezés eredetét vizsgálva Al Caponéig kell visszatekinteni, aki Chicago – szerte működtetett pénzbedobós, önkiszolgálós mosodákat, ezek segítségével álcázta a szerencsejátékból, a prostitúcióból, és a szesztilalmi törvények megsértéséből származó jövedelmét. Van olyan elmélet is, amely a kifejezést nem Al Caponéhoz köti, hanem a kábítószer – kereskedők által használt argóból eredezteti, ők nevezték „mosásnak” azt a tevékenységet, amikor a bűnös úton szerzett pénzüket legális forrásból származóként tüntették fel.

Az 1920 – as években nagy készpénzforgalmat lebonyolító vállalkozásokat, így többek között mosodákat vettek át, majd „összemosták” a bűncselekményből szerzett „piszkos pénzt” a legális bevétellel, ezáltal logikus kereskedelmi okot szolgáltatottak a nagy összegű készpénzvagyonuk létezésére. A „mosás – t” manapság ennek a szónak a tisztítással való párosítása okán hangsúlyozzák, valószínűleg a bűnügyi kapcsolat a mosodák „fedőcégeként” történő alkalmazása során alakult ki. Az első bíróság, amely a büntetőügyben a pénzmosás (money laundering) kifejezést használta egy amerikai bíróság volt 1976 - ban, és ugyanebben az országban jelent meg elsőként, 1986. évben, mint önálló bűncselekmény. A pénzmosás kifejezés a nyolcvanas években 213, míg a kilencvenes években már 3643 amerikai bírósági határozatban volt feltalálható. A pénzmosás, mint elnevezés megjelenése az ismert Watergate botrányhoz hozható kapcsolatba.

Ha a magyar történelmi múltba kezdünk el kutakodni, és visszatekintünk egészen a XIX. századig, akkor a Jókai Mór Aranyember című regényhősében, Tímár Mihályban, azonosíthatjuk „első” híres pénzmosónkat. Hősünk – a regény szerint – megtalálja Ali Csorbadzsi kincseit, s azokat, mint számára idegen dolgokat eltulajdonítja. Tímár Mihály ezen magatartása – ha a hatályos Btk. szerint minősítjük – kimeríti a jogtalan elsajátítás vétségét, amely szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény. Ezt követően a kincseket eredetük

leplezése céljából, elkezd felhasználni gazdasági tevékenység gyakorlása során, vagyis pénzmosást folytat.¹³

A pénzmosás a mai viszonyok között a szervezett bűnözői csoportok fontos eszköze arra, hogy az illegális jövedelmeket legálisként tüntessék fel, a legális gazdaságba való beforgatás céljával. Azért is szükséges számukra a tisztára mosás, mert az illegális pénz bizonyítékként szolgálhat a legális fedővállalkozásokat üzemeltető csoportokkal szemben.

A pénzmosás fogalma definiálható tehát olyan, a gazdasági szférában megvalósuló szolgáltatásként, amely egy korábbi bűncselekményből származó bűnös pénzt látszólag legális forrásból származó pénzzé konvertál. A művelet célja nem profitrealizálás, hanem pusztán a pénz illegális eredetének felismerhetetlenné tétele, ezért ez a tevékenység jellemzően kisebb – nagyobb veszteséget eredményez akár hosszabb távon is. Kiemelést érdemel az, hogy a pénzmosás részmozzanatait alkotó egyes műveletek önmagukban szinte mindig legálisak, a műveletsorozat egésze, viszont az eredetleplezési célzat miatt illegális.

A hatályos magyar szabályozás szerint a pénzmosás a szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elkövetéséből származó dolog eredetleplezési céllal történő felhasználása gazdasági tevékenység gyakorlása során, illetőleg azzal összefüggésben bármilyen pénzügyi vagy bankművelet végzése. Amennyiben a jelenleg hatályos magyar pénzmosás fogalmat összevetjük a korábbi meghatározással, akkor 4 különbséget észlelhetünk:

- büntetendővé vált a saját korábbi (előcselekményből) származó pénz mosása is,
- a bűncselekmény gondatlanságból is elkövethető,
- az előcselekmények köre jelentősen kibővült,
- az elkövetési magatartások felsorolása egyszerűbbé, rövidebbé, és áttekinthetőbbé vált.

A pénzmosás kriminológiai fogalmát akként definiálhatjuk tehát, hogy olyan legális gazdasági műveletek leplezése alatt folytatott illegális gazdasági szolgáltatás, amely arra irányul, hogy a bűncselekménnyel szerzett vagyon eredete igazolhatóvá váljék, megszabadulva annak felismerhetően jogellenes mivoltától. „*A pénzmosás oka, és eredete*

¹³ BSZ. 2005/6. 92. o.

tehát mindig bűncselekmény, ami a tranzakciók során visszakövethetlenné válik, célja pedig, hogy az így szerzett vagyon felhasználható legyen a legális gazdaságban.”¹⁴

Utalást érdemel a pénzmosás definiálásával összefüggésben tükröződő azon nemzetközi tendencia is, mely szerint a tágabb értelemben vett pénzmosás fogalma magába foglalná a terrorizmus finanszírozását is. Ez utóbbi értelmében legális forrásból származó pénzeket illegális célok finanszírozására utalnának át.

A pénzmosás alapképletét a kriminológia tudománya többféle modellben próbálja meg leírni, ezek közül is a legelterjedtebb az Egyesült Államokból származó, három fázis modell. A „piszkosból patyolat tiszta pénz” e koncepció alapján három tranzakció eredményeképpen válik. A klasszikus modell az elhelyezés, a rétegzés és az integrálás stádiumait tartalmazza, nem szükséges azonban, hogy mindhárom fázist bejárjon a folyamat.

Az elhelyezés szakaszában az elkövető a bűncselekményből származó pénzt (érmék, bankjegyek) megpróbálja a pénzintézeti rendszerben feltűnés nélkül elhelyezni, tehát a készpénzt kevésbé veszélyes más értékre, vagy eszközre átváltani (pl.: valutacsempészet, banki tisztviselők megvesztegetése a beváltások érdekében, értékpapír vásárlás, műkincs, fiktív vállalkozás). Ez a szakasz a legrövidebb, mert a bűnözők igyekeznek minél hamarabb megszabadulni a bűncselekményből származó készpénztől. Ennek oka abban rejlik, hogy ebben a fázisban lehet a legnagyobb eséllyel lefűlelni a pénzmosókat, hiszen itt fizikailag is nagy mennyiségű pénz legális eredetéről nem tudna számot adni. Majd következik az ún. leplezés (másképpen bújtatás, vagy rétegzés) folyamata, amelynek során a már elhelyezett, de még mindig lekövethető pénzt összetett pénzügyi tranzakciókon keresztül elvágják a forrástól, azaz annak nyomon követését teszik lehetetlenné. E folyamat végére a pénz jogszerű látszata kialakul. E fázisban jogcímekeket teremtenek nemzetközi off – shore társaságok, pénzügyi szervezetek igénybevételével, elektronikus átutalások, vásárlások, komplex pénzügyi tranzakciók révén. Nem ritka, a papíron létező, fantom társaságok, személyek felhasználása valóságosnak feltüntetett kötelezettségek teljesítése érdekében. Jellemzően előforduló módszer az illegális bevétel kisebb összegekre történő bontása és továbbutalása több, rendszerint külföldi pénzintézethez, illetőleg vásárolt anyagi javak továbbértékesítése, és a befolyt jövedelem befektetése. Az integráció részmozzanatában a pénz – véglegesen elválasztva a forrástól – legálissá válik azáltal, hogy immár jogszerű gazdasági tevékenységbe

¹⁴ Dr. Gál István László – Dr. Sinku Pál: Dinamikus és statikus pénzmosás – egy új tényállás kritikai elemzése. Magyar Jog 2008/3. (továbbiakban: MJ.2008/3.) 130. o.

forгатják. Tehát e szakaszban a bűncselekményből származó vagyont visszajuttatják a gazdaságba, legális üzleti forrásból származónak feltüntetve azt, amely ezáltal mint legális pénzügyi szervezetektől induló és odaérkező vagyonként tűnik fel. Ezen művelet a gyakorlati életben akként jelenik meg, hogy a bűncselekményből származó vagyont beinvestálják egy legálisan alapított vállalkozásba, annak könyvelésében bevételként tüntetik fel, ennek érdekében mind a bevételi, mint pedig a kiadási oldalt meghamisítják, fiktív számlákkal fedezik a „mosott pénzt”.

3. A pénzmosási módszerek a FATF országokban és a FATF országokon kívül

A pénzmosók praktikái a maguk teljességében nem ragadhatók meg, állandóan változnak és egyre körmönfontabbá válnak. Az ismertté vált események a közvetítők útján megnyitott számlákra történő egyszerű befizetéstől a már ismertetett álcégek alapításáig terjednek.

A pénzmosási praktikák az elmúlt időszakban, az 1999. január hó elsején forgalomba hozott közös pénz kapcsán előtérbe kerültek. Az Euró zónába tartozó és egyben FATF tagországok közül szinte mindegyik nagy figyelmet fordított az Európai Unió monetáris politikájának részeként bevezetésre kerülő Euró körüli specifikus pénzmosási lehetőségekre. A probléma forrását abban látták, hogy átállási időszakban a pénzintézeti alkalmazottak összes tevékenysége meg fog nőni, és ezáltal figyelmen kívül hagyják majd a pénzmosás potenciális mutatóit, másrészt az átállási munkákban a nem banki pénzintézetek is részt vállalhattak. Nyilvánvalóan ezek a felvetések a pénzmosás elleni fellépés szigorítását indukálták, mind az ügyfél - azonosítás területén, mint pedig a pénzintézetek között.

Az Euró forradalmasítása mellett új fizetési technológiák okoztak kihívásokat a pénzmosás elleni küzdelemben. A FATF országokban népszerűvé vált az aktív memóriakártya, az E – készpénz (vagy elektronikus pénztárca), valamint a hálózaton hozzáférhető banki szolgáltatások közül az első két fizetési módszert a papír és pénzérme formájában használt valuta alternatívájaként alakították ki. Ezen két esetben aggodalomra leginkább az adott okot, hogy csak az első beszerzés és a végső fizetés történik bankokon keresztül, így fennáll annak a veszélye, hogy nem lesz mód a közötte lévő tranzakciók ellenőrzésére. Az e – készpénz pedig gátolja a pénzintézeteket a bejelentési kötelezettségükben. A harmadik új módszer esetében pénzügyi tranzakciókat lehet végrehajtani az ilyen szolgáltatást kínáló bankok weboldalain, az Interneten keresztül. Ha már a számlát megnyitották, nincs mód arra, hogy ellenőrizzék az Interneten tranzakciót végző személy kilétét. Ha a hálózaton hozzáférhető

pénzintézet olyan területen található, ahol erős a banktitok, és az intézet egy számla megnyitásához csak kismértékű személyazonosság igazolást kér, a pénzmosó számítógép termináljáról elvileg kedvére mozgathatja a pénzét. A rendészeti szervek számára a világot behálózó átutalások még inkább megnehezítik a bűnözői tevékenységek nyomon követését, a törvénytelen bevételek visszaszerzését.

Az új fizetési technológiák térhódítása mellett a FATF országokban továbbra is közkedvelt területei maradnak a „pénzmosó társadalomnak” a valutaváltó irodákon, kaszinókon, az élet – és vagyonbiztosítási területeken, az értékpapírpiacon keresztül kivitelezett piszkos pénz „tisztára mosása”. Az elkövetők a biztosításért a bűncselekményből származó pénzzel fizetnek, majd korai folyósítást kérnek, illetve vagyonbiztosítás esetén, kártérítési igénnyel lépnek fel, így „törvényes” biztosítási visszatérítést vagy kártérítést kaphatnak. Az értékpapír piacokra is komoly veszélyt jelent a pénzmosás, hiszen könnyű összezavarni az ellenőrzési nyomvonalakat. Megjegyzést érdemel, hogy könnyíti a pénzmosók helyzetét az is, hogy ezen a területen működő gazdasági szereplők kevésbé tájékozottak a pénzmosásról.

Ugyanakkor a pénzmosás problémája nem korlátozódik kizárólag a FATF országokra. A tagországokban bevezetett szigorú intézkedés azokban az országokban is eredményezett bizonyos pénzmosási tevékenységet, ahol addig kis mértékben, vagy egyáltalán nem volt jelen a pénzmosás. Egyre több nem FATF tagország alakított ki ellenintézkedéseket a pénzmosással kapcsolatban. Említést érdemel az Ázsia és a csendes – óceáni régió, melynek egyik pénzmosó központja Dél – Ázsia, mivel több nagy nemzetközi banknak ad otthont, és a térség átrakódó pontja az Afganisztánban és Iránban előállított kábítószernek nyugat felé. Elsődleges forrásai e térségben a pénzmosásnak az emberkereskedelem, az illegitim drogok kereskedelme, a szerencsejáték, és a szervezett bűnözői tevékenységek. További forrást jelent a fegyvercsempészet, az emberrablás, repülőgép elterelés, zsarolás, állami korrupció.

Folyamatosan gondot okoz a korábbi Szovjetunió területén tapasztalható szervezett bűnözői tevékenység. A bűncselekményből származó jövedelmet a legközelebbi európai FATF tagországba viszik, ahol a francia – és spanyol Riviérán nagyszabású ingatlanbefektetéseket hajtanak végre. Sokszor mielőtt felhasználták volna a pénzt, átutalják off – shore pénzügyi központokba, mint például Karib - tengeri szigetvilágba. A Közel – Kelet és Afrika régiójából számos tényező ismert, mely előnyös lehet a pénzmosás számára, mivel csak néhány országban vannak érvényben pénzmosás elleni jogszabályok. Az aranycsempészet mellett a kábítószer - kereskedelem is divatját éli mindkét régióban. Az aranytranzakciók egyre inkább

szerves részét képezik a pénzmosási rendszernek. Illegális pénzből aranyat szereznek be, majd egy másik helyre exportálják, ahol eladják, és így a piszkos pénzt, mint aranyeladásból származó jövedelmet legalizálják. Ezen a téren az import/export bejelentési kötelezettség hiánya is gátolja az illegális tevékenységek feltárását.¹⁵

4. A bűncselekményé nyilvánítás előzményei

A pénzmosás, mint jelenség elsősorban a kábítószer - kereskedelem robbanásszerű növekedésével egyidejűleg és ahhoz hasonlóan vált világméretű problémává a XX. század második felében, habár lassanként egyre inkább teret nyert az a felfogás is, miszerint más, súlyos bűncselekményekből származó jövedelmek legális forrásból származónak való feltüntetése is e fogalom körébe tartozónak tekintendő.

a. A nemzetközi szinten zajló pénzmosás elleni fellépés

A pénzmosással foglalkozó nemzetközi dokumentumok viszonylag későn, a XX. század utolsó két évtizedében jelentek meg. Az Európa Tanács 1980. június hó 27 – én ajánlást fogadott el a bűncselekményből származó pénz külföldre szállításának és biztonságba helyezésének a megakadályozása tárgyában. Ezt „Strasbourg-i Konvenciónak” is szokták nevezni. A szervezett bűnözés mértékének aggasztó növekedése – és az egyre nagyobb profit realizálására való törekvés – már akkor megfigyelhető volt. Ez egy olyan veszélyes kör, amelyben a pénz egyaránt eszköze és célja a bűnözésnek, és ahol a pénz tisztára mosása nemzetközi mértékben, gyakran hétköznapi bankügyletek révén folyik. Az Ajánlásban először mutattak rá a bankrendszer hatékony megelőző szerepére a pénzmosás elleni küzdelemben. Álláspontjuk az volt, hogy a pénzmosást mindenekelőtt büntetőjogi eszközökkel és az igazságügyi - és rendészeti szervek közötti kooperációval kell leküzdeni. Ennek egyik lépcsőfoka volt a nemzetközi pénzintézeti stratégia kidolgozása. Nem egészen egy évtizeddel később, 1988. december hó 20. napján, Bécsben 67 ország írta alá az ENSZ keretében a kábítószeres és pszichotrop anyagok tiltott forgalmazása elleni Egyezményt, amely „Bécsi Konvenció” néven vált ismertté. A Bécsi Konvenció célja, hogy az illegális kábítószer - kereskedelemmel szemben, a korábbinál hatékonyabb fellépést tegyen lehetővé, emellett a pénzmosással kapcsolatosan is több fontos rendelkezést tartalmaz, így elsődlegesen azon

¹⁵ Jacsó Judit: A pénzmosás elleni nemzetközi fellépés eszközei. Magyar Jog 2000/9. (továbbiakban: M.J. 2000/9.) 549. o.

szándékos bűncselekmények büntetendővé nyilvánítását, amelyek a bűncselekményből származó javak jogellenes eredetének leplezését, vagy álcázását célozták. Hangsúlyozta emellett a Konvenció azt is, hogy lehetővé kell tenni az elkobzást a kábítószer – bűncselekményekből és pénzmosásból származó jövedelem, vagy az ilyen jövedelem értékének megfelelő vagyon tekintetében is.

Kifejezetten pénzügyi rendelkezéseket tartalmaznak a nyugat – európai országok vezető bankjai, és az USA és Japán központi bankjai által megalkotott 1988. évi Bázeli Nyilatkozat alapelvei is. A deklaráció célja annak megakadályozása, hogy a bankrendszer bűncselekményből származó pénzek tisztára mosására használják fel. A bankokba vetett bizalom megőrzése érdekében meghatároz néhány alapvető eljárást, amelyet a bankoknak be kell vezetniük (pl.: ügyfél – azonosítási kötelezettség, a tranzakció megtagadása, ha az ügyfél nem azonosítja magát, és pénzmosás alapos gyanúja merül fel). Megítélésem szerint a Nyilatkozatban meghatározó gondolat került megfogalmazásra azzal, hogy *„bármilyen is legyen a jogi helyzet a különféle országokban az első és legfontosabb védőpont a pénzmosás ellen a bank elszántsága, hogy megelőzzék, hogy pénzintézetük bűnözőkkel kerüljön kapcsolatban, vagy, hogy pénzintézetüket, pénzmosást szolgáló csatornaként használják.”*¹⁶

1990. november hó 08. napján az Európa Tanács tagállamai Strasbourghban aláírták a pénzmosás megakadályozásáról és a bűncselekményekből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásról és elkobzásról szóló nemzetközi egyezményt. Ez az „Európa Tanácsi Egyezmény” néven ment át a köztudatba. Az Egyezmény fő célkitűzése, hogy az 1988. évi Bécsi Egyezményben meghatározott nemzetközi együttműködésre vonatkozó elveket a bűncselekményből származó vagyoni értékek elkobzására nézve konkretizálja. Előírja a pénzmosás büntetendőségét, de nagyon fontos, hogy az alapbűncselekmények körét a Bécsi Konvencióhoz képest szélesebben húzza meg. Tehát a kábítószer – bűncselekményeken kívül más súlyos, szándékos bűncselekmények esetén is büntetni rendeli a pénzmosást (6. cikk). Széles körű nemzetközi kooperációt ír elő, de ugyanakkor felismeri, hogy nemzetközi együttműködés lehetetlen a nemzeti jogrendszerek reformja nélkül.

Az ENSZ Kábítószerekkel és a Bűnözéssel Foglalkozó Hivatala 1998. évben megjelentette a Pénzmosás elleni globális programot (angol rövidítése: GPML). A program a pénzmosás elleni harcban jelentős segítséget jelenthet a fejlődő országoknak és az átalakulóban lévő gazdasággal rendelkező államoknak is.

¹⁶ M.J. 2000/9. 546. o.

A 2000. év decemberében ismertté vált Palermói Egyezmény – Nemzetközi Szervezett Bűnözés Elleni Egyezmény – kötelezővé tette az aláíró államok számára bűncselekménnyé nyilvánítani valamennyi súlyosabb bűncselekményből eredő vagyonra elkövetett pénzmosást, valamint a tagállamok kötelezettségévé tette egy országos szabályozó és felügyeleti szerv felállítását a pénzmosással kapcsolatos bejelentések és egyéb információk vizsgálata és elemzése céljából.

Végül 2005. évben született meg az Európa Tanács égisze alatt egy újabb egyezmény a pénzmosás megakadályozásáról és a bűncselekményből származó vagyonok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról, a terrorizmus finanszírozásáról címmel.

Fontos kihangsúlyozni a pénzmosás elleni fellépés területén nagy jelentőségük van az úgynevezett soft law szabályoknak is. Egyrészt a gyakran évekig elhúzódó ratifikációs eljárások megkerülésével a politikai nyomásgyakorlás eszköztára szolgálhatja leginkább az egységes fellépés elérését, másrészt a jogi kötőerővel nem bíró szabályok iránymutatásként szolgálnak a kötelező erővel bíró dokumentumok megalkotásánál is. A legfontosabb soft law szabályok közé sorolhatjuk a fent már hivatkozott a baseli bankfelügyelet nyilatkozatát, a FATF 40 ajánlását.

b. A pénzmosás elleni küzdelem az Európai Unióban

A közösségi jogalkotásban mérföldkőnek számít az I. pénzmosási irányelv (91/308/EEC.) elfogadása, amely irányítúként szolgált a tagállamok és a csatlakozni kívánó államok – így hazánk – pénzmosás elleni szabályozásának megalkotásához, illetve a már meglévő fellépések harmonizálásához. Az irányelv rendelkezéseit a tagállamoknak 1993. január 1. napjáig kellett átültetniük nemzeti jogrendszerükbe. A belső piac kialakításához és rendeltetésszerű működéséhez elengedhetetlen volt a tagállamok pénzügyi rendszert védő szabályok összehangolása. E nélkül a tagállamok szabályozásában fennálló különbözőségeket a pénzmosók ki tudták volna használni a „piszkos” pénzek legalizálására.

Az I. pénzmosási irányelv nagy szabadságot adott azon a területen, hogy az irányelv személyi hatályát a tagállamok pénz – és hitelintézeteken kívül kiterjesztik – e a gazdasági élet más szereplőire is. A II. pénzmosási irányelv (2001/97/EC.) jelentős módosításokat vezetett be. A pénz – és hitelintézeteknek előírt – elsősorban megelőző – intézkedések hatályát kiterjesztette más, a pénzmosás szempontjából veszélyeztetett pénzügyi rendszeren kívüli szakmákra, vállalkozásokra. A III. pénzmosási irányelv 2005. évben történt elfogadását, az uniós

szabályozás és a FATF kibővített ajánlásai (2003.) közötti összhang megteremtése tette indokolttá, hiszen az Európai Unió több tagállama és szervezetként, az Európai Bizottság is tagja a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni speciális grémiumnak. Az egyik legfontosabb változás a pénzmosás ellen kiépített – már működő – szabály – és intézményrendszer alkalmazásának megakadályozására. A III. pénzmosási irányelv új szabályozási koncepciót vezetett be a pénzmosás elleni preventív eszközök szabályozásában: az úgynevezett kockázatalapú szabályozási modellt.

Az egyes irányelveket vizsgálva megállapítható, hogy a II. joganyag átfogja az összes „súlyos bűncselekményt”, amely fogalomba a következő bűncselekmények tartoznak: kábítószer – bűncselekmények, bűnszervezetek tevékenységei, súlyos csalások, vesztegetés, azon bűncselekmények, amelyek jelentős haszonnal járnak, és amelyeket a tagállami büntetőjog hosszú tartalmú szabadságvesztéssel rendel büntetni. A III. joganyag az alapcselekmények körét a terrorizmus finanszírozásával egészíti ki, illetve tovább konkretizálja a súlyos bűncselekmény fogalmában szereplő „hosszú tartalmú” szabadságvesztés fogalmát. Az utóbbi irányelv is nyitva hagyta azonban a pénzmosás elkövetőjével kapcsolatos kérdést – az alapbűncselekmény elkövetőjének pénzmosás miatti felelősségre vonhatóságának problémáját. E tekintetben lényeges eltérés fedezhető fel a tagállami szabályozások között.

A III. irányelv a következő magatartások tilalmazását írja elő a tagállamoknak:

- a.) A vagyon átváltása vagy átruházása, annak ismeretében, hogy az bűnözői cselekményből származik, a vagyon jogellenes eredetének elrejtése vagy leplezése céljából, vagy az ilyen cselekmény elkövetésében részt vevő személy tevékenysége jogi következményeinek elkerülése céljából nyújtott segítség.
- b.) A vagyon valódi természetének, forrásának, helyének, rendelkezésre állásának, mozgásának, a hozzá fűződő jogoknak vagy tulajdonságoknak elrejtése, vagy leplezése annak ismeretében, hogy az bűnözői cselekményből vagy ilyen cselekményben való közreműködésből származik.

c.) A vagyon megszerzése, birtoklása, vagy használata a szerzés időpontjában annak ismeretében, hogy az bűnözői cselekményből vagy ilyen cselekményben való közreműködésből származik.¹⁷

Az irányelv a felsorolt magatartásokhoz kapcsolódó bűnsegédi, kísérlet stádiumig eljuttatott cselekmények, illetve társas bűnelkövetési alakzatokban történő elkövetés tilalmazását is előírja a tagállamoknak. Az alanyi oldal szempontjából mindhárom elkövetési magatartási csoport feltétele, hogy az elkövető tudata átfogja a vagyon bűncselekményből vagy abban való részvételéből származó jellegét. Az irányelv az a.) pontban megfogalmazott magatartásnál eredetleplezési célzatot is értékel (célzatos magatartás), a c.) pontban található elkövetési magatartás esetében a vagyon átvételének időpontjában kell az elkövető tudatának átfognia a vagyon eredetét („hétköznapi” tevékenységgel megvalósuló pénzmosás). A b.) pontban rögzített magatartások legközelebb esnek a pénzmosás kriminológiai meghatározásához (klasszikus pénzmosás).

Ami az irányelvek hatályát illeti megállapítható, hogy az I. irányelv kizárólag a hitelintézetekre és a pénzügyi szervezetekre terjedt ki. A II. pénzmosási irányelv személyi hatálya már például a következő tevékenységek végzőit is szabályozta: könyvvizsgálók, külső könyvelők és adótanácsadók, ingatlanügynök, közjegyzők és más jogi szakmák képviselői, nagy értékű ingósággal – drágakővel, ékszerrel, műtárggyal – kereskedők, aukciós házak. A III. irányelv azonban már tovább szélesíti a pénzmosás elleni fellépésben kötelezettségekkel bírók körét: bármely áruval kereskedő természetes vagy jogi személy tizenötezer eurót elérő készpénzfizetés esetén az irányelv hatálya alá tartozik. Megjegyzést érdemel a III. irányelv kapcsán a kockázat alapú szabályozás bevezetése, ami azt jelentette, hogy a korábbi egységes ügyfél – azonosítási kötelezettség háromszintűvé vált.

A fenti közösségi joganyagból kiindulva tegyük vizsgálat tárgyává azt, hogy néhány európai országban miképpen került szabályozásra a pénzmosás deliktuma:

A még 1937. évben elfogadott egységes **svájci Btk.** XVII., az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények fejezetében található a pénzmosás törvényi tényállása.

¹⁷ Jacsó Judit: Az Európai Unió III. pénzmosási irányelve és magyarországi gyakorlati tapasztalatai. Rendészeti Szemle 2009/7-8. 225. o.

305. § - a értelmében, a pénzmosást az követi el, „*akinek cselekménye alkalmas olyan vagyoni értékek származásának megállapítását, fellelését vagy lefoglalását megakadályozni, amelyekről tudja, vagy tudnia kell, hogy bűncselekmény elkövetéséből származnak*”.¹⁸ Súlyosabb a fenyegetettség, ha szervezett banda tagjáról, pénzmosással foglalkozó szervezett tagjáról, vagy olyan személyről van szó, aki üzletszerű pénzmosás révén jelentős forgalmat bonyolít le, vagy jelentős nyereséget ér el.

A **Code Penal** nem ismeri a gazdasági bűncselekmények fogalmát, a legtöbb gazdasági deliktum Franciaországban szétszórva, különböző törvényekben található. A kábítószer – kereskedelemről származható pénzek tisztára mosásának megakadályozására hivatott rendelkezéseket elsősorban az Egészségügyi törvényben, a Vám törvényben, és a Pénzügyintézetek kábítószer – ügyletekből származó pénzek tisztára mosása elleni küzdelemből való részesedéséről szóló törvényben találhatjuk meg.

Az **osztrák törvényhozás** a gazdasági bűncselekményeket, így a pénzmosást is – esetenként a terminológiai átfedéseket, s a vagyon elleni, a gazdasági, vagy a személyes érdekeket sértő deliktumok közvetlen kategorizálását is vállalva – érzékelhetőbben igyekszik a Btk. – ban elhelyezni. A büntető törvénykönyvben azonban nem fektetnek különösebb súlyt a védett jogtárgyak sajátosságainak megfelelő aprólékos kategorizálására, mondhatjuk úgy is, hogy a gazdasági bűncselekményeket „ömlesztve” kezelik. Az idegen vagyon ellen elkövetett bűncselekmények körébe sorolják – többek között – a csalárd bukás tényállását (156.§) :

(1) *„Aki vagyonának egy részét eltitkolja, elrejt, elidegeníti, vagy megrongálja, fenn nem álló követelést beszámít vagy elismer, illetve vagyonát bármely más módon színleg, vagy ténylegesen csökkenti, s ezáltal legalább egy hitelezője kielégítését megghiúsítja, vagy csorbítja*

(2) *...Aki a csalárd bukással... meghaladó kárt okoz ...,*

- *a hitelező megkárosítása,*
- *hitelező kedvezményben részesítése,*
- *vétkes bukás,*
- *hitelező megkárosítása végrehajtás alá eső vagyon csökkentésével,*
- *hitelező megkárosítása végrehajtás alá eső vagyon csökkentésével, más személy javára,*

¹⁸ Gazd.bűnz.2002. 352. o.

- pénzmosás,
- *lánc – vagy piramisjáték.*”¹⁹

Az 1995. november hó 23. napján elfogadott **spanyol Btk.** – Código Penal – noha szintén kiegészül néhány büntetőjog forrásaként is funkcionáló „melléktörvénnyel” – a gazdasági bűncselekmények szabályozását tekintve sokkal egységesebb, mint például a francia kódex. A XIV. fejezete az „orgazdaság és rokon bűncselekmények” címet viseli, és itt szabályozza a törvény a mi fogalmaink szerinti bűnpártolást és a pénzmosást is:

„301. § (1) Aki olyan dolgot, amelyről tudja, hogy súlyos bűncselekményből származik, megszerez, átruház, vagy a dolog bűnös eredetének leplezése végett azzal bármely más cselekményt, követ el ...6 hónaptól 6 évig terjedő szabadságvesztéssel és a dolog értéke háromszorosáig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő. A büntetést a tételkeret középértékét meghaladó mértékben kell kiszabni, ha a dolog kábítószer vagy pszichotrop anyag kereskedelmével függ össze.

*(4) Az elkövető akkor is büntetendő, ha a cselekményt, amiből a dolgok származnak, részben vagy egészben külföldön követték el.”*²⁰

Érzelhető, hogy büntetendővé nyilvánítja az alpbűncselekmény azon elkövetőjét is, aki az elkövetési magatartást országhatáron túl, külföldön viszi véghez. Ez a fordulat, a későbbiekben ismertetésre kerülő hazai tényállásban nem jelenik meg.

A **német Btk.** szabályozása szerint az „előcselekmény” bármely büntett lehet, a vétségek közül a kábítószer törvény hatálya alá tartozó vétségek, illetve a bünszövetségben elkövetett vétségek jöhetnek szóba. Az elkövetési magatartások és a minősített esetek – sőt még a büntethetőséget megszüntető ok is – lényegében megegyeznek a magyar szabályozással.

Szlovéniában büntetőjogi felelősségre vonásra számíthat az is, aki „tudta, vagy a körülményekből tudnia kellett, hogy az anyagi javak bűncselekmény elkövetéséből származnak”, vagyis gondatlanság esetén nemcsak a tett pénzintézeti alkalmazottak által elkövetett formáját, hanem az „ügyfél” általi pénzmosást is bünteti.

¹⁹ Dr. Tóth Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények újraszabályozásához. Büntetőjogi Kodifikáció (továbbiakban: Bj. Kodifk.) 2004/3. 24. o.

²⁰ Bj. Kodifk. 23. o.

c. A pénzmosás elleni szabályozás Magyarországon

A pénzmosás ellenes szabályozás hazai története nem nagy múltra tekint vissza. Az 1970 – 1980 – as években nem azért nem volt Magyarországon pénzmosás, mert nem voltak szervezett bűnözők, vagy nem termeltek extraprofitot, hanem azért, mert a bankrendszer fejletlensége és a forint konvertibilitásának hiánya megakadályozta azt. A rendszerváltozással összefüggő gazdasági és társadalmi átalakulás, valamint az állami tulajdon privatizációja szükségszerűen együtt járt bizonyos gazdasági bűncselekmények megjelenésével, ezáltal jogi szabályozásuk indokoltságával is.

A pénzmosásról, a bűnözésből származó jövedelmek felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló Európa Tanácsi konvenció tehát, a tagállamok köteletségévé tette a cselekmény büntetendővé tételét, s ez Magyarországon – noha számos változat elvetése után – példás gyorsasággal meg is történt. Vita többnyire annak tárgykörében alakult ki, hogy e sajátos járulékos tett nem fenyegethető – e kellőképpen az orgazdaság és a tárgyi bűnpártolás keretein belül, s ha részben nem is, - e bűncselekmények nem tehetőek – e arra alkalmassá. Az alapvetően alaposnak tűnő felvetés ellenére mégis - e kiemelten veszélyes bűnkapcsolat önálló fenyegetését biztosító norma megalkotása nálunk is célszerűbbnek látszott. Problémát okozott a reguláció során az alapbűncselekmények természete és súlya, az alapeset és a minősített esetek viszonya és aránya.

Az első változatban az alapcselekmények körét a következőképpen szabályozták:

*„aki a más által elkövetett terrorizmussal, kábítószerrel való visszaéléssel vagy fegyvercsempészéssel összefüggésben keletkezett anyagi javakat elrejt...stb.”.*²¹ A változat sok hasonlóságot mutatott a német nyelvterület országainak hasonló előírásaival, ugyanekkor felfedezhetőek benne lényeges különbségek is, mely további vitára adtak alkalmat. A változat egyik kritikus pontjának számított az, hogy a pénzmosás elkövetési magatartásai nem általában más bűntetthez, hanem már az alapesetben bizonyos fajta bűncselekményekhez kapcsolódtak. Mindezt ellensúlyozni lehetett volna a súlyosabban minősülő esetek konkretizálásával, ám azok – hasonlóan a német, vagy a svájci törvényszöveghez – nem a származási kör, hanem az alanyok bővítését célozták. A tényállás másik kritikus pontja a terrorizmus fogalma volt. Az értelmezés nyilvánvaló nehézségei mellett, jogszabály – szerkesztési szempontból is merőben szokatlan volt a feltételek között konkrét

²¹ Gazd.bűnz.2002. 353. o.

bűncselekményeket valamely összefoglaló kriminológiai terminussal együtt szerepeltetni. Hamar be kellett látni, hogy a magyar büntető törvénykönyv sem kerülheti el azt, hogy az alaphűncselekmények körét bizonyos taxáció mellett büntetési tételhez is kösse, s ezáltal kiterjessze.

Az 1994. évi IX. törvénnyel, a Btk. 303. § -ként beiktatott pénzmosás deliktumával csaknem egyidejűleg alkották meg a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 1994. évi XXIV. törvényt. A törvény valamennyi Magyarországon működő pénzintézeti tevékenységre feljogosított szervezetre nézve előírt ügyfél – azonosítási és bejelentési kötelezettségeket, amelyeket egyes szabályait a végrehajtásról született 74/1994.(V.10.) Kormányrendelet részletes előírásokkal szabályozta.

A pénzmosás bűncselekménye folyamatos átalakuláson ment keresztül, gyakorlatilag úgy módosították a tényállást szinte minden második évben, hogy a deliktumnak nem volt valódi gyakorlata. Előbb, az 1997. évi módosítással a „pénzmosással foglalkozó szervezet” helyébe lépett a „bűnszervezet”, majd az (1) bekezdés bevezető szövegrészében az előcselekmények kapcsán, az „öt évnél súlyosabb” kitétel helyébe az „ötévi vagy ennél súlyosabb” szavak léptek, s elmaradt a további taxáció (1998. évi LXXXVII. törvény), végül az 1999. évi CXX. törvénnyel az előcselekmények köre kibővült valamennyi szabadságvesztéssel büntetendő cselekménnyel”. Ezt követően, 2000. év tavaszán például olyan elképzelés vált ismertté, amely a bűncselekmény „alaptényállását” a következőképpen határozta volna meg: *„aki másnak a szabadságvesztéssel büntetendő cselekményével összefüggésben keletkezett anyagi javak eredetének elleplezésére törekszik, így különösen az anyagi javakat magának vagy harmadik személynek megszerzi, elrejt, elidegeníti, használja vagy felhasználja, megőrzi, kezeli, átalakítja, az anyagi javakkal vagy ellenértékükkel bármilyen pénzügyi vagy bankműveletet végez, azon vagy az ellenértékén más anyagi javakat szerez, feltéve, hogy az anyagi javak eredetét az elkövetés időpontjában ismerte, illetőleg az elkövetés körülményei alkalmasak arra, hogy az elkövető az anyagi javak eredetét felismerhesse, vagy az anyagi javak eredetét azért nem ismerte fel, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztotta...”*.²² Ezen megfogalmazás a példalózás keretében mintegy tucatnyi elkövetési magatartást olyan tényállásba erőltetett bele, amely hihetetlenül hosszadalmasan és

²² Gazd.bűnz.2002.355 – 356.o.

bonyolultan, alany és állítmány egyeztetését elmulasztva, egyaránt az alapesetbe foglalt szándékos és gondatlan tetteket.

Magyarország csatlakozott továbbá a pénzmosásról, a bűncselekményből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló, Strasbourgban, 1990. november hó 08. napján kelt Egyezményhez, amelynek kihirdetéséről a 2000. évi CI. törvény rendelkezik. A tényállás újabb felülvizsgálatánál abból indultak ki, hogy szabályozásunk ugyan megfelel az Egyezménynek, de azok az államok, amelyek az alapbűncselekmény elkövetését a pénzmosás miatti felelősségből kizárják, ezt kizárólag fenntartás keretében tehetik meg. Mindebből a jogalkotó azt szűrte le, hogy helyeselhető lenne a tényállás átalakításával az előcselekmény tettesét is a pénzmosás lehetséges elkövetőinek sorába emelni. Ez a magyar dogmatikai hagyományokkal merőben ellentétes megoldás volt, minthogy a bűncselekménnyel szerzett javak további sorsát érintő tetteket eddig büntetlen utócselekményként értékeltük. A 2001. évi CXXI. törvény – a pénzmosás alig 6 éves tényállását immáron negyedik alkalommal módosítva – a 2002. évi április hó 01. – i hatállyal bizonyos szerkezeti változtatások és pontosítások mellett megteremtette a saját pénz mosásának büntethetőségét és a más által mosott pénz kapcsán a gondatlan felelősségre vonás lehetőségét.

Ezek a lépések azonban ne elégitették ki a nemzetközi pénzügyi szervezeteket. Magyarország 2001. év június végén került fel a FATF pénzmosási „feketelistájára”, a nem együttműködő országok közé. A FATF döntése után három hónappal, a szeptember 11. – i terrortámadások hatására a terrorizmus elleni nemzetközi együttműködés határozottan erősödni kezdett, és megerősödött a pénzmosás elleni szabályozás szigorítása iránti igény. Ennek jegyében született meg a terrorizmus elleni küzdelemről, a pénzmosás megakadályozásáról szóló rendelkezések szigorításáról, valamint az egyes korlátozó intézkedések elrendeléséről szóló 2001. évi LXXXIII. törvény. Ez a jogszabály próbálta orvosolni a FATF által – egyes pénzügyi instrumentumok, így többek között a bemutatóra szóló és a jelígyes takarékbetétek kapcsán – felvetett problémákat és hiányosságokat is azzal, hogy például: a pénzmosásról szóló jogszabály kijátszásának megelőzését szolgálta, hogy a takarékbetétekről szóló 1989. évi 2. törvényerejű rendelet módosításával megszűnt az anonim betétek nyitásának lehetősége, rendelkezett továbbá arról is, hogy az értékpapírt sorozatban kibocsátani és nyilvánosan forgalomba hozni csak névre szólóan lehet. A bevezetett intézkedések hatására 2002. év júniusban lekerültünk a Nem Együttműködő Országok és Területek listáról.

A 2007. évtől hatályos magyar pénzmosás – ellenes szabályozás két törvényben, az 1978. évi IV. törvényben, és a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2003. évi XV. törvényben található. A Btk. jelenleg két tényállást tartalmaz a pénzmosással kapcsolatban, a Pénzmosás, és A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása címet viselő bűncselekmények alkotják a büntetőjogi szabályozást. Ezek közül az első tekinthető az ún. „klasszikus” pénzmosásnak, a második pedig a pénzügyi szféra pénzmosás céljára történő felhasználását próbálja meggátolni, tipikus keretdiszpozíciós szabályozási módszerrel.

5. A pénzmosás elleni fellépés büntetőjogon kívüli eszközei

Hazánk a III. pénzmosási irányelv nemzeti jogrendszerbe történő átültetési kötelezettségének a 2007. évi CXXXVI. törvény elfogadásával tett eleget. A 2007. december hónapban hatályba lépő harmadik pénzmosás elleni törvény, nevében is jelzi azt a jogalkotói szándékot, hogy a törvény hatálya a terrorizmus finanszírozása elleni fellépésre is kiterjed.

Az irányelv rendelkezéseinek megfelelően kockázatalapú szabályozási modell bevezetésére került sor. Az ügyfél – azonosítási kötelezettség helyébe az ügyfél – átvilágítási kötelezettség lépett, a törvény ennek a következő eseteit különbözteti meg:

- a.) Az ügyfél és a szolgáltató között tartós vagy annak minősülő jogviszony létesítése.
- b.) A Pmt. az ügyfél és a szolgáltató közötti esti jogviszonyoknál összeghatárt jelöl meg – hárommillió – hatszázezer forint -, és az ezt elérő vagy meghaladó ügyleti megbízás teljesítése a törvény hatálya alá tartozik. Az összeghatár több egymással összefüggő ügylettel is elérhető.
- c.) E kötelezettség a pénzmosásra vagy a terrorizmus finanszírozására utaló adat, tény vagy körülmény felmerülése esetén összeghatártól és a megbízás jellegétől függetlenül belép.
- d.) Új esetként bevezetik a korábban rögzített ügyfél – azonosító adatok valódiságával vagy megfelelőségével kapcsolatos kétség felmerülését.²³

Az első ügyfél – átvilágítási intézkedés alapján, a szolgáltató köteles meghatározott esetekben az ügyfelet – illetve azt, aki a nevében eljár – azonosítani és személyazonosságának ellenőrzését meghatározott dokumentumok bemutatása alapján elvégezni. Nagyon fontos következmény járul az ügyfél – átvilágítási kötelezettség nem teljesítéséhez, ha ugyanis a

²³ Pmt. 6. §

szolgáltató nem tudja végrehajtani a számára előírt kötelezettségeket, akkor az érintett ügyfélre vonatkozóan köteles megtagadni a bankszámlán történő tranzakció végrehajtását, illetve az üzleti kapcsolat létesítését. A pénzmosás elleni küzdelem szempontjából legfontosabb kötelezettség a bejelentési kötelezettség. Ennek teljesítése teszi lehetővé, hogy pénzügyi információs egységként működő nemzeti hatóság tudomást szerezzen a pénzmosás vagy a terrorizmus finanszírozására utaló adat, tény vagy körülmény felmerüléséről.

A Btk. a kötelezettség szándékos elmulasztásához büntetőjogi következményeket fűz, mivel a szolgáltató köteles haladéktalanul eleget tenni a bejelentési kötelezettségének. A bejelentési kötelezettség körét illetően fontos kiemelni, hogy a 2007. évi CXXXVI. törvény hatálybalépésével, 2008. év februárja óta a Pmt. hatálya alá tartozó személyeknek és szervezeteknek – a pénzmosás és terrorizmus finanszírozásának gyanúja mellett – be kell jelenteniük minden olyan adatot, tényt vagy körülményt, amely arra utal, hogy pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedés alanya a Magyar Köztársaság területén a pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedés hatálya alá eső pénzeszközzel vagy gazdasági erőforrással bír.

III. Fejezet

1. Gondolatok a hatályos pénzmosás törvényi tényállásáról

A pénzmosás 2007. évi június hó 01. napjától hatályos szabályozása a következő:

A Btk. 303. § (1) Aki más által elkövetett, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó dolog ezen eredetének leplezése céljából

a) a dolgot átalakítja vagy átruházza, gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) a dologon fennálló jogot vagy az e jogban bekövetkezett változásokat, illetve azt a helyet, ahol a dolog található eltitkolja vagy elleplezi,

c) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe,

büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki a más által elkövetett, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó dolgot

a) magának vagy harmadik személynek megszerzi,

b) megőrzi, kezeli, használja vagy felhasználja, azon vagy az ellenértékén más anyagi javakat szerez,

ha a dolog eredetét az elkövetés időpontjában ismerte.

(3) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki szabadságvesztéssel büntetendő cselekményének elkövetéséből származó dolgot ezen eredetének leplezése céljából

a) gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe.

(4) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1)-(3) bekezdésben meghatározott pénzmosást

a) üzletszerűen,

b) különösen nagy, vagy azt meghaladó értékre,

c) pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőkealap-kezelő, tőzsdei, elszámolóházi, központi értéktári vagy központi szerződő fél tevékenységet végző szervezet, biztosító, viszontbiztosító vagy független biztosításközvetítő, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény, vagy szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként,

d) hivatalos személyként,

e) ügyvédként

követik el.

(5) Aki az (1)-(4) bekezdésben meghatározott pénzmosás elkövetésében megállapodik, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(6) Nem büntethető az (1)-(5) bekezdésben meghatározott pénzmosás miatt, aki a hatóságnál önként feljelentést tesz, vagy ilyet kezdeményez, feltéve, hogy a cselekményt még nem, vagy csak részben fedezték fel.

A Btk. 303/A. § (1) Aki a más által elkövetett szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó

a) dolgot gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe,

és gondatlanságból nem tud a dolog ezen eredetéről, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés vétség miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott cselekményt

a) különösen nagy, vagy azt meghaladó értékre,

b) pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőkealap-kezelő, tőzsdei, elszámolóházi, központi értéktári vagy központi szerződő fél tevékenységet végző szervezet, biztosító, viszontbiztosító vagy független biztosításközvetítő, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény, vagy szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként,

c) hivatalos személyként követik el.

(3) Nem büntethető az (1) és (2) bekezdésben meghatározott pénzmosás miatt, aki a hatóságnál önként feljelentést tesz vagy ilyet kezdeményez, feltéve, hogy a cselekményt még nem vagy csak részben fedezték fel.

a. A bűncselekmény jogi természete, jogi jellemzői, jogi tárgya

Ezt követően rátérve a pénzmosás deliktumának a bemutatására, így többek között az elkövetési tárgyra, elkövetési magatartásaira, ezek fogalmi elemeire – ezek kapcsán óhatatlanul felmerül a bűncselekmény rendszerbeli elhelyezésének kérdése. A kérdés megválaszolása a pénzmosás egyes eseteinek gyakorlati elbírálása szempontjából bír kiemelkedő súllyal, egyfelől a büntetendőség határvonalának megvonásánál, másfelől a bűncselekmény fogalmi elemeit meghatározó szabályok értelmezésénél, sőt különös figyelmet kíván kriminálpolitikai nézőszögből is. Ez a bűncselekmény egyike azoknak, melyeknél a lappangó kriminalitás aktív közreműködői szám szerint messze túlhaladhatják azoknak a számát, akik ellen eljárás indul.

A mindenkori elkövető a bűncselekményből származó eredeti vagyontárgytól, vagyoni előnytől szabadulni igyekszik, ennek érdekében elrejti, megváltoztatja vagy elidegeníti azt. Ezek a cselekmények az ő szemszögéből büntetlen utócselekménynek minősülnek. A pénzmosás azonban valamely bűncselekmény által létrehozott jogtalan vagyoni helyzetnek a bűncselekmény elkövetőjétől különböző harmadik személy részéről eszközölt fenntartása, biztosítása, illetőleg kihasználása, melynek a már említett három fázisa van: az elhelyezés, a bújtatás, és az integrálás. A jogalkotó a pénzmosást járulékos és egyben önálló bűncselekményként szabályozta. Az alaphűncselekményből származó vagyoni előny az, amelyet az ehhez járuló bűncselekmény, a pénzmosás során általában mások, sokszor erre a tevékenységre szakosodott elkövetők manipulálni igyekeznek. Manipulációjuk célja az, hogy az illegálisan szerzett jövedelmet úgy juttassák vissza az alaphűncselekmény elkövetőkhöz,

hogy az teljes mértékben legális jövedelemnek tűnjön. Ezek a magatartások anonimitást biztosítanak a szervezett bűnözés számos formájához, így különösen a kábítószer – és fegyverkereskedelemhez, a terrorizmushoz, de gyakran kapcsolódnak az olyan bűncselekményekhez is, mint a korrupció.

A pénzmosás első két – a Btk. 303. § (1), illetve a (2) bekezdései – versengnek a bűnpártolás (Btk. 244.§) és az orgazdaság (Btk.326.§) törvényi tényállásaival - amelyektől való elhatárolás később elemzésre kerül – azonban a tekintetben mégsem sorolható teljeskörűen a klasszikus bűnkapcsolatok sorába, mivel az elkövető a saját bűncselekményéből származó dolgok „tisztára mosásáért” is külön felel, azaz valódi halmazatot képezhet az alapcselekmény és a bűncselekmény.

A pénzmosás elkövetőjének szereplése a deviáns folyamatban nemcsak jogsértő, de általában társadalmi veszélyt is magában rejtő. Jogsértő, mivel csökkenti azon bűncselekménnyel szerzett anyagi javak elvonásának (elkobzásának) lehetőségét, melyhez kapcsolódik, szociális szempontból veszélyeztető, mert ösztönöz a különböző súlyos bűncselekmény elkövetésére. A bankok és egyéb pénzintézetek szándékuktól függetlenül felhasználhatók, mint közvetítők a bűnös tevékenységből származó pénzek átutalására vagy elhelyezésére. A bűnözők és bűntársaik felhasználják a pénzintézeti rendszert, hogy fizetéseket és átutalásokat teljesítsenek egyik számláról a másikra, hogy elrejtsek a jövedelem forrását és igaz tulajdonosát, vagy, hogy a bankjegyek tárolását biztosítsák a széfszolgáltatásokat felhasználva.

A fentiekből következően a pénzmosás jogi tárgya kettős: egyfelől az állam pénzintézeti rendszerének működésébe vetett bizalom, másrészt a szervezett bűnözés elleni fellépés eredményessége.

A büntetőjogi védelemben részesülő ezen érdekek egyúttal – a nemzetközi elvárásoknak megfelelően – az európai bankrendszer védelmét és a szervezett bűnözéssel kapcsolatos összefogást is jelentik.

b. Az elkövetési tárgy, az előcselekmények problematikája

A bűncselekmény elkövetési tárgya a szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elkövetéséből származó dolog lehet. „A dolog jogi értelemben: külvilágnak olyan önálló része, amely állandó tulajdonságai folytán más testi tárgyaktól megkülönböztethető és a

jogviszonynak önálló tárgya lehet. Jogi értelemben az minősül dolognak, ami tulajdonjog tárgya lehet.²⁴ A magánjog a dolgokat ingatlanokra és ingókra osztja. Ingatlan a föld, valamint mindaz, ami a földdel tartós összeköttetésben van, és elmozdításuk állaguk, vagy értékük lényeges csökkenése nélkül nem lehetséges (ilyen például a ház, a ház szilárd alkotórészei, az élő fa, a lábon álló termés stb.); minden egyéb dolog, ingó. Az ingatlan - befektető alapvetően két dologban lehet érdekelt egyrészt az ingatlanból származó folyamatos jövedelmek realizálásában, továbbá az ingatlan tőkeértékének emelkedésében.

Ez a két lehetőséget a pénzmosók is maximálisan kiaknázzák. Előnye a nehezen felismerhetőség, hátránya a viszonylagosan magas költségekben jelentkezik (tranzakciós költségek, jogi képviselők munkadíja stb.).

Az elkövetési tárgy körébe soroljuk továbbá az ingó dolgokat is, melyek e deliktumnál a következők lehetnek: a nagy értékű gépjármű, a drágakő, a műkincs, és az ékszerek. A pénzmosó ékszereket vásárol, és azokat egy elhunyt hozzátartozó eddig meg nem talált hagyatékaként tünteti fel. Ezután ha készpénzre van szüksége, akkor – megfelelő számlákkal dokumentálva – eladja az ékszereket, és máris „legalizálta” a korábban piszkos forrásból eredő jövedelmét. Profik többnyire árverésen értékesítik az ékszereket, illetve a műtárgyakat strómanok segítségével, egy idő után pedig maguk is ékszer – vagy műkincskereskedővé válnak.

A tipikus elkövetési tárgy mégis a készpénz. A bűncselekményből származó jövedelem ugyanis tipikusan készpénz formájában jelenik meg, a „piszkos pénz” jelentős része pedig kábítószer – forgalmazásból származik. Ezt támasztja alá az, az Egyesült Államokban végzett kísérlet is, amelyben véletlenszerűen kiválasztott bankjegyeket vizsgáltak meg törvényszéki laboratóriumokban, és kiderült, hogy minden forgalomban lévő bankjegyben mikroszkopikus kokainnyomok találhatók.²⁵ E szerint, minden forgalomban lévő amerikai bankjegyet valamikor már felhasználtak a kábítószer – kereskedelemben. A kábítószer – kereskedelemmel kapcsolatos köztudomású tényként említhető, hogy ez készpénz – intenzív bűnelkövetési forma. A készpénz egyébként úgy is átcsempészhető a határon, hogy kisebb összegekre bontva borítékokba teszik, majd levélpostai küldeményként átküldik egy másik országba. Gyakori, hogy kereskedelmi szállítóhajókon lévő nagyméretű konténerekbe is elhelyezik a pénzt, hiszen ilyen esetben a felfedezés valószínűsége igen csekély.

²⁴ Ptk. 94. § (1) bekezdés

²⁵ BSZ.2005/6. 96. o.

A készpénz mellett a pénz másik tipikus megjelenési formája a számlapénz. A számlapénz az üzleti bankok által látraszóló letétek formájában teremtett pénz. Ez a pénzügyi intézet ügyfélkörén belül tökéletesen képes kielégíteni az alapvető pénzfunkciókat, és kérésre bármikor készpénzre váltható.

A pénz büntetőjogi fogalmának meghatározásához a Btké. rendelkezéseiből kell kiindulni, a büntetőjogi értelemben pénznek tekinthető bármely állam törvényes fizetőeszköze, valamint a pénzügyi eszközök *(az állam által kibocsátott értékpapír, a kötvény, a letéti jegy, a befektetési jegy, a részvény, a vagyonjegy, a közraktári jegy feltéve, hogy a névre szóló értékpapír átruházását jogszabály, vagy az értékpapíron feltüntetett nyilatkozat nem zárja ki, vagy nem korlátozza)* – függetlenül a kibocsátás helyétől, és attól hogy esetleg még nem kerültek forgalomba, vagy a forgalomból már kivonták őket.²⁶ Elméletileg pénzmosás céljára is felhasználható a forgalomból már kivont pénz, hiszen az euró-övezetben a korábbi bűncselekményekből származó, régi nemzeti valuták (amelyek például egy rejtkehelyen várják, hogy az elkövető letöltse szabadságvesztés-büntetését) még évtizedekig átválthatók Euróra. Természetesen roppant nehéz dolga lesz annak, aki ilyen, forgalomból kivont pénzt akar majd (nagyobb mennyiségben) tisztára mosni.

A pénzügyi piacokon több olyan aktívát is találhatók, amely magas fokú likviditással rendelkezik, ezáltal a pénz csereeszköz funkcióját majdnem olyan jól, értékmegőrző funkcióját pedig lényegesen jobban képes betölteni, mint a pénznek tekintett nemzeti valuták. A Btk. - ban fellelhető értelmező rendelkezés szerint, készpénz-helyettesítő fizetési eszközök ma következők lehetnek: *„készpénz-helyettesítő fizetési eszközön a külön jogszabályban meghatározott készpénz-helyettesítő fizetési eszközt, továbbá az utazási csekket és a váltót kell érteni, feltéve, hogy az a másolással, hamisítással vagy jogosulatlan felhasználással szemben védett. A külföldön kibocsátott készpénz-helyettesítő fizetési eszköz a belföldön kibocsátott készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel azonos védelemben részesül.”*²⁷

A dolog fogalmát tehát a legtágabban kell értelmeznünk. Ezt támasztja alá a Btk. 303/C. § (1) bekezdésében található jogalkotói jogértelmezés is, amely szerint, a pénzmosás szempontjából dolgon a vagyoni jogosultságot megtestesítő olyan okiratot, dematerializált értékpapírt is érteni kell, amely a benne tanúsított vagyoni érték vagy jogosultság feletti rendelkezést

²⁶ Btké.24. §

²⁷ Btk.313/B.§ -313/D. §, 313/E. §

önmagában -, illetve a dematerializált formában kibocsátott értékpapír esetében az értékpapírszámla jogosultjának – biztosítja. A jogalkotói értelmezésben szereplő dematerializált értékpapír fogalmát a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény határozza meg. A dematerializált értékpapírokat a befektetési szolgáltatók által vezetett értékpapírszámlákon tartják nyilván, nyomdai úton nem állíthatók elő. Annak érdekében, hogy az ilyen értékpapírok tartalma is ellenőrizhető legyen, a kibocsátó köteles elhelyezni a központi elszámolóháznál egy, az értékpapírról kiállított okiratot, amely az értékpapírok egyedi azonosításához szükséges kellékeket természetesen nem tartalmazza.

Az elkövetési tárgy kapcsán még egy kérdéskört kell érinteni, az előcselekmények problémakörét. A tényállásban említett dolognak ugyanis „szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elkövetéséből” kell származnia.

A gyakorlatban korábban problémaként merült fel, hogy külföldön (külföldi által) elkövetett tettek lehetnek – e pénzmosás előcselekményei, és milyen mélységig szükséges ezeknek az alaphűncselekményeknek a megállapítása, bizonyítása.

Egy konkrét ügyben a gyanú szerint egy ország állampolgára egy ottani vagyon elleni bűncselekmény elkövetéséből származó pénz vételárelőlegnek álcázva utalt egy beavatott magyar ismerősnek, aki viszont a pénzt – az üzlet megghiúsulására és üzleti partnere ezirányú kérésére hivatkozva – devizában tartva egy harmadik ország bankjába továbbította. Ebben az ügyben kellett először állást foglalni abban, hogy a külföldön elkövetett bűncselekmény megalapozhatja – e a magyarországi pénzmosást, valamint a javak eredete kapcsán a „büntetendő cselekménnyel összefüggő” kifejezés nem feltétlenül bíróság által, jogerősen elbírált bűncselekményt (előcselekményt) jelent.

Az Európa Tanács Egyezménye is hangsúlyozza: nincs jelentősége annak, hogy az alaphűncselekmény a pénzmosás miatt eljáró állam joghatósága alá tartozik – e, vagy sem. A nemzetközi gyakorlat ennek alapján minden további nélkül pénzmosás előcselekményének tekintette a nemzeti határokon kívül elkövetett cselekményeket is. Napjainkban még inkább az a jellemző, hogy az eredetleplezés az eredményesség reménye nélkül másként, mint nemzetközi mértékben, nem is történhet. Az egyetlen fontos kritérium az, hogy a gyanított előcselekmény az elkövetés és a pénzmosás országában is szabadságvesztéssel fenyegetett legyen. Gondot okozhat, ha nincs arra információnk, hogy az ún. „előcselekmény” kapcsán

indult – e egyáltalán eljárás, s ha igen, az milyen stádiumban van. Netán szükséges a pénzmosás miatti felelősségre vonáshoz az előcselekmény esetében a jogerős ítélet.

A nemleges válasz érdekében számos érv hozható fel. Ha minden esetben bevárnánk az alapügy jogerős befejezését – jóllehet a pénzmosás elkövetésére már korábban alapos gyanú van –, időközben elenyésznek a pénzmosás bizonyítékai, a korábban piszkos pénz már régen tisztára mosott pénzként bújlik meg társai között. Érvelhetünk azzal is, hogy pénzmosás gyanúja felmerülésekor az eljárást éppúgy kötelező megindítani, mint más közbűnc bűncselekmény esetében, olyan előírás pedig nincsen, hogy az így megindított eljárást az „alapügy” jogerős befejezéséig fel kell függeszteni. Hivatkozhatunk arra is, hogy a tényállás nem „elbírált”, csupán szabadságvesztéssel „büntetendő” cselekményről beszél, s így az is közömbös lehet, hogy indult – e egyáltalán eljárás. Végül nyilvánvaló, hogy például az gazdaság megállapításához sem feltétlenül szükséges az alaphűncselekmény jogerős megállapításának ténye, gyakori az, hogy az előcselekmény, például a lopás tettesével szemben, büntethetőséget kizáró vagy megszüntető okok állnak fenn. Az egyedüli lehetséges ellenérv, hogy a „büntetendő cselekmény elkövetéséből származó” kifejezés a mi szigorú fogalmaink szerint mégis csak elbírált tettet kell, hogy jelentsen.

Összegezve a fentieket:

- bárki által, bárhol elkövetett olyan előcselekmény gyanúja megalapozhat pénzmosás miatti eljárást, amely a magyar törvény szerint (is) szabadságvesztéssel fenyegetett cselekmény,
- a pénzmosás bizonyítása ki kell, hogy terjedjen az előcselekmény megállapíthatóságára is,
- a bizonyításnak arra kell irányulnia, hogy van, illetőleg volt folyamatban büntetőeljárás az előcselekmény tekintetében, nincs szükség azonban arra, hogy jogerős bírósági határozat érdemben elbírálja,
- ha az előcselekmény elkövetője nem büntethető – pl.: gyermekkor, kóros elmeállapot stb. – a pénzmosás elkövetőjének büntetőjogi felelőssége – egyéb körülmények fennforgása esetén – megállapítható,
- az előcselekmény miatt folyamatban lévő büntetőeljárás lefolytatása nem tekinthető előzetes kérdésnek, így a pénzmosás miatti eljárást nem kell felfüggeszteni,

- eljárásjogi szempontból, amennyiben az egyesítés feltételei fennforognak, a pénzmosás és az előcselekmény miatt folyamatban lévő büntetőeljárásokat egyesíteni lehet.

c. A pénzmosás elkövetési magatartásainak bemutatása

Az elkövetési magatartások bemutatása aszerint történik, hogy a 2007. évtől kezdődően hatályos négy alaptípus – dinamikus, statikus pénzmosás, saját pénz mosása, valamint a gondatlan pénzmosás alapján – egymástól elválasztva kerül elemzésre. A klasszikus pénzmosás mindhárom alapesete mind a szándékos, mind a gondatlan változat esetén értékhatártól függetlenül bűncselekmény, tehát egyik alapesetnek sincs szabálysértési alakzata.

A bűncselekmény az elkövetési magatartások bármelyikének a tanúsításával befejezetté válik – mivel immateriális bűncselekményről van szó – tehát nem szükséges hozzá az, hogy a pénzmosási művelet eredményes legyen.

1. A dinamikus pénzmosás

A dinamikus pénzmosás – Btk. 303. § (1) bekezdés - elnevezés háttérében az áll, hogy az ebbe a körbe tartozó elkövetési magatartások többsége közgazdasági értelemben valamilyen vagyon – transzformációt eredményez. Ezt a verziót az alapbűncselekmény elkövetője nem követheti el, ilyenkor tehát kívülálló harmadik személy a pénzmosó.

Az elkövetési magatartások a következők:

<p><u>Átalakítás</u></p> <p>(1) bekezdés a)</p>	<p><u>Átruházás</u></p> <p>(1) bekezdés a)</p>	<p><u>Felhasználása gazdasági tevékenység gyakorlása során</u></p> <p>(1) bekezdés a)</p>	<p><u>Fennálló jog/jogban bekövetkezett változások, felelhetőségi helyének eltitkolása/elleplezése</u></p> <p>(1) bekezdés b)</p>	<p><u>Pénzügyi tevékenység végzése/ pénzügyi szolgáltatás igénybevétele</u></p> <p>(1) bekezdés c)</p>
<p>Olyan vagyontranszfer, amelynek során a dolog anélkül alakul át az egyik vagyontartási formából a másikba, hogy közben nem történik tulajdonosváltás.</p> <p>Pl.: lopott ékszer beolvasztása, és új ékszerek, vagy más használati tárgyak készítése az így nyert nyersanyagból.</p>	<p>Ingyenes vagy visszerthes jogügylettel egyaránt történhet.</p> <p>A pénzmosó – rendszerint a rétegzés fázisában az alapcselekmény és az elkövető közötti kapcsolat elhomályosítása céljából, harmadik személynek utalja át az összeget, vagy harmadik személynek adja el a dolgot, színlelet szerződéssel.</p> <p>Bár a tényállás nem zárja ki, de a dolog természetéből következik, hogy ez a harmadik személy az alapbűncselekmény elkövetője nem lehet.</p>	<p>Tipikus pénzmosási technika.</p> <p>Az elkövető ilyenkor a bűncselekményből származó, mosásra átvett összeget vagy dolgot a saját, vagy kifejezetten erre a célra alakított vagy már működő vállalkozásban használja fel, majd azt valamilyen névleges jogcímen visszautalja az alapcselekmény elkövetőjének.</p> <p>Gazdasági tevékenység: az emberi szükséglet kielégítésére szolgáló anyagi javak termelésével, elosztásával, cseréjével és fogyasztásával kapcsolatos tevékenység.</p> <p>A Btk. 315. § (2) bekezdése értelmében: A bevétel elérése érdekében vagy azt eredményező módon saját kockázatra rendszeresen végzett termelő, kereskedelmi vagy szolgáltató tevékenység.</p>	<p>A bűnpártoláshoz hasonló jellegű magatartások, amelyeket a pénzmosó azért követ el, hogy az alapbűncselekmény elkövetőjének felelősségre vonását megakadályozza, vagy megnehezítse.</p> <p>Pénzmosó az is: - a dolgon fennálló jogot stb. eltitkolja (ez passzív magatartás, vagyis az elkövető csak akkor büntethető, ha jogilag előírt kötelessége lenne a kérdéses adatok feltárása) - a dolgon fennálló jogot stb. elleplezi ez aktív magatartás, vagyis az elkövető szándékosan próbálja eltüntetni a kapcsolatot a bűncselekmény -ből származó dolog és az alapbűncselekmény elkövetője között.</p>	<p>Btk. 303.§ és a 303/A. § alkalmazásában a pénzügyi tevékenységen, illetve pénzügyi szolgáltatás vagy kiegészítő pénzügyi szolgáltatási, befektetési szolgáltatási, befektetési alapkezelési, kockázati tőkealap – kezelési, tőzsdei, elszámolóházi vagy központi értéktári, biztosítási, önkéntes kölcsönös biztosító pénztári vagy magán – nyugdíjpénztári tevékenységet, illetve annak igénybevitelét kell érteni.</p> <p>A Btk. által használt „bármilyen” jelző arra utal, hogy mind a legális, mint pedig az illegális műveletek megalapozzák a bűncselekmény megállapítását, tehát akár egy érvénytelen jogügylettel is elkövethető a pénzmosás, és nem szükséges a törvény által előírt szervezeti keretek betartása.</p>

2. A statikus pénzmosás

A Btk. 303. § (2) bekezdésében deklarált elkövetési magatartásokat más néven statikus pénzmosásnak hívjuk, okkal, hiszen túlnyomó többsége nem eredményez vagyont – transzformációt. Az elkövetési magatartások ebben az esetben a következők:

- a) a dolog megszerzése saját magának, vagy harmadik személynek: az eredetleplezési célzat nélküli megszerzés büntetendővé nyilvánításával, az EU jogának megfelelően ugyan, de olyan szabályozást iktattunk be a büntetőtörvénykönyvbe, mely már kriminológiai értelemben pénzmosásnak nem tekinthető tevékenységet is pénzmosásnak minősít,
- b) a dolog megőrzése, kezelése, használata, vagy felhasználása, vagy az ellenértékén más anyagi javak szerzése: ezek az alpbűncselekmény elkövetője számára akár „szívességből”, akár haszonszerzés végett történő tevékenységek. Ilyen lehet például: a bűnös úton szerzett vagyont – baráti szívességből való – egyszerű őrzése páncélszekrényben, továbbá az ügyvédi letét címén való őrzése is.

3. A saját pénz mosása, vagyis a pénzmosás tettesének előcselekménye

A saját pénz mosását – a Btk. 303. § (3) bekezdése – kizárólag az alpbűncselekmény elkövetője követheti el, a következő elkövetési magatartásokkal:

- a) a saját korábbi, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményének elkövetéséből származó dolog gazdasági tevékenység gyakorlása során történő felhasználása,
- b) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenység végzése, vagy pénzügyi szolgáltatás igénybevétele.

4. A gondatlan pénzmosás tényállása

A gondatlan pénzmosás tényállása megegyezik a saját pénz mosásával, azzal a lényeges különbséggel, hogy ezt csak olyan személy követheti el, aki az alpbűncselekmény elkövetésében nem vett részt. Azért kell önálló alakzatként kezelni, mert a három korábbi verzió közül egyiknek sem képezi gondatlan változatát, ez egy új alapeset. Az elkövetési magatartások tanúsítása, a felhasználás, illetve a pénzügyi tevékenység végzése, vagy

végeztetése itt is szándékos, a gondatlanság a dolog bűnös eredetének a felismeréséhez kapcsolódik. Ha a pénzmosást elkövető nem volt tisztában a dolog bűnös eredetével – vagy csak nem lehet rá rábizonyítani – ám ezt a körülményekből fel kellett volna ismernie, a gondatlan alakzatért felelhet. A gondatlan alakzataból természetsszerűleg kimaradt a célzat is.

d. A deliktum szubjektív tényállási elemei

A dinamikus, statikus és a gondatlan pénzmosást az alpbűncselekmény elkövetőjén kívül bárki elkövetheti, tehát a bűncselekmény alanya lehet minden 14. életévét betöltött, beszámítási képességgel rendelkező természetes személy, aki nem vett részt az alpbűncselekmény elkövetésében. A saját pénz mosását értelemszerűen az alpbűncselekmény elkövetője követheti el tettesként. Van olyan álláspont, mely szerint az alpbűncselekmény elkövetőjének pénzmosás miatt történő megbüntetése több szempontból aggályos. A magyar büntetőjog ugyanis a látszólagos anyagi halmazat egyik eseteként tartja számon a „büntetlen utócslekmények” kategóriáját. Földvári József álláspontja szerint: „emberiességi szempontokkal indokolhatjuk a büntetlen utócslekmény másik megnyilvánulási formáját. Az emberi természettel ellenétes követelmény lenne azt elvárni a bűnelkövetőtől, hogy saját maga leplezze le a bűncselekményét. Ennek elmaradását tehát nem értékelhetjük külön önálló bűncselekményként. Ha tehát valamely bűncselekmény megvalósítását az elkövető csak úgy kerülhetné el, ha leleplezné korábbi bűnelkövetését, az utóbbi cselekményt büntetlenül kell hagyni.²⁸ Egyes szerzők szerint, a pénzmosást is ilyen büntetlen utócslekményként kellene kezelni, ha saját bűncselekményből származó pénz mosásáról van szó. Ezzel szemben van olyan nézet is, amelynek értelmében a bűncselekményből származó anyagi javak felhasználásának nem rendszerinti előfeltétele a pénzmosás, ezért nem tekinthetjük büntetlen utócslekménynek. Annak okán, hogy az elkövető a bűncselekményből származó pénzt felhasználhatja pénzmosás nélkül is, és ha nem azonnal, nem nagy mennyiségben kezdi meg a pénz elköltését, valószínűleg nem is fog gyanút kelteni vele. Az alpbűncselekmény elkövetőjének büntethetőségét támasztja alá az is, hogy a pénzmosásnak önálló jogi tárgya van, hiszen ez a tényállás a pénzügyi szektorba vetett bizalmat is védi.

Ami az alanyi oldal további tényállási elemeit illeti:

²⁸ Földvári József: Magyar Büntetőjog. Általános rész. Osiris Kiadó. Budapest, 1997. 227. o.

A pénzmosás szándékos alakzata esetében a bűncselekmény realizálásához szükséges, hogy az elkövető az alapdeliktumból származó dolog eredetének leplezése céljából fejtse ki az elkövetési magatartást. Ám a szövegezés nem egyértelmű abban a tekintetben, hogy a célzat csak az első fordulathoz kapcsolódik-e, vagy a második fordulat esetén is fenn kell állnia a tényállásszerűséghez. Azt mindenképpen meg lehet állapítani, hogy az első fordulat csak akkor valósul meg, ha fennáll a célzat, tehát ha az elkövető a dolgot eredetének leplezése céljából használja fel a gazdasági tevékenysége során. Ebből következik, hogy az első fordulat kizárólag egyenes szándékkal valósítható meg. Megoszlanak a vélemények abban a kérdésben, hogy a büntetti alakzat második fordulata elkövethető-e esetleges szándékkal is, vagy szintén csak egyenes szándék esetén beszélhetünk tényállásszerűségről. Az egyik álláspont szerint a jogszabályszerkesztés hagyományos elveit figyelembe véve csak az első fordulat célzatos, mert ha nem így lenne, akkor az eredetleplezési célzatot kiemelte volna a törvényalkotó a tényállásból. Ezt támasztja alá az is, hogy az elkövetési tárgyat a törvényszöveg a második fordulatnál megismétli. Ezzel ellentétben mások úgy ítélik meg – és ez tekinthető többségi véleménynek –, hogy a jogalkotó nyilvánvaló szándéka szerint a második fordulat is csak a célzat fennállása esetén állapítható meg. Ebben az esetben az elkövető tudatának a Btk. szerint minimálisan azt kell átfognia, hogy a dolog eredetét az elkövetés időpontjában ismerje.

Úgy vélem, hogy a célzat tényállásbeli elhelyezését törvényszerkesztési hibának kell tekinteni, hiszen az eredetleplezési célzat a pénzmosás lényeges eleme, annak megléte nélkül aligha beszélhetünk bűncselekményről. Azonban az egységes értelmezés érdekében szükséges lenne a tényállás átfogalmazása.

Van emellett a pénzmosásnak egy gondatlan alakzata is, amely a saját pénz mosásának elkövetési magatartásával konkurál, de csak kívülálló személy követheti el, az alapcselekmény elkövetője nem.

Lényeges kérdés, hogy vajon a gondatlanság mely alakzata tekinthető tipikusnak a pénzmosás vonatkozásában, egyáltalán szóba jöhet – e egyformán a luxuria, és a negligentia.

A gondatlan pénzmosás kapcsán is felmerülhetnek olyan szituációk, amelyek azért érdekesek, mert ugyan a hatályos jog alapján megoldhatók, de a megoldásuk inkább aggályos, mint meggyőző. Példaként szolgáljon erre a következő jogeset:

*A mindig pénzhiánnyal küzdő hamisító szerencsés magánokirat – hamisítással nagyobb összegű pénzhez jut. A pénz tetemes részét egyik távoli unokahúga esküvőjére ajándékozta, aki bár sejteti, hogy nem tisztességes munkával szerezte, mégis elfogadja, s azt például értékpapírok vásárlásába fekteti. A magánokirat hamisítója leplezési célzat nélkül cselekedett, s egyébként sem fejtette ki a pénzmosás tényállásszerű elkövetési magatartásait. Utóbbi személyt pénzmosás miatt bizonyosan nem fogják felelősségre vonni. A kis unokahúg és férje viszont tényállásszerű gondatlan pénzmosást valósítanak meg akkor, ha gondatlanságból nem tudtak a dolog eredetéről.*²⁹

A törvényi tényállás pusztán a dolog eredetének ismeretéről szól, nem szűkíti ezt a bűnös eredetismeretének a hiányára. A pénzmosás, még ha gondatlan is, lényegét szem előtt tartva azonban nem állítható, hogy ehelyütt a bűncselekményből való származáson kívül másfajta eredet ismeretének a hiányát is fel kellene/lehetne róni az elkövetőnek. Ellenkező esetben – azaz, ha a tényállási elem leírásának teleologikus értelmezését mellőznénk – arra az eredményre jutnánk, hogy teljesen objektív körülményektől függne, hogy valaki gondatlan pénzmosó lesz – e, avagy sem. Hiszen olyan helyzetekről lenne szó, amelyekben a dologgal kapcsolatos elkövetési magatartások kifejtése idejéhez képest csupán egy későbbi időpontban válik bizonyossá, hogy honnan is származik az adott dolog, így tehát a származásról való általános meggyőződés (felróható) hiánya a valódi származás objektív tényétől, és nem az elkövetői viszonyulástól függően minősülne pénzmosásnak.

Az amerikai nagybácsi által ajándékozott pénzösszeg eredetével kapcsolatosan megvalósuló gondatlanság akkor lenne pénzmosás, ha kiderülne, hogy adócsalással szerezte, akkor azonban nem, ha lottón nyerte volna. Nem engedhető meg ezért a tág értelmezés, a gondatlanságnak mindenképpen a bűnös eredetre kell kiterjednie.

- e. A minősített esetek köre, különös tekintettel az üzletszerűség, az ügyvéd, valamint a speciális szervezeti keretekben történő elkövetésre

A törvényhozó a Btk. 303. § (4) bekezdésében sorolja fel azokat a körülményeket, amelyek megvalósulása esetén a dinamikus, a statikus pénzmosásnak, és a saját pénz mosásának a

²⁹ Karsai Krisztina: Pecunia Olet Avagy Gondolatok A Pénzmosásról. KJK – Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. 2005. Wiener A. Imre Ünnepi Kötet. 148. o. (továbbiakban: Gond. A Pm.)

társadalomra veszélyessége olyan fokban megnő, hogy súlyosabb büntetési tétel (kettőtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés) kilátásba helyezése indokolt. A minősített esetek csoportjából egyet – egyet kiemelve kerül bemutatásra, így az üzletszerűség, az ügyvéd, valamint a speciális szervezeti keretekben történő elkövetés.

Az első ilyen körülmény az *üzletszerűség*, a Btk. 137. § 9. pontja deklarálja, mely szerint, üzletszerűen követi el a bűncselekményt, az, aki ugyanolyan, vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik.

Ügyvédnek tekintendő az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény szerint az a személy, aki egyéni ügyvédként, alkalmazott ügyvédként, és ügyvédi iroda tagjaként fejtí a tevékenységet. Nem alapozza meg a súlyosabb minősítést az alkalmazott ügyvéd, aki az ügyvédi tevékenységet a munkáltatója által, a részére adott megbízás alapján végzi. Nem alapozza továbbá meg - e körülményt az sem, ha az ügyvéd a törvény szerint szünetelteti, illetve nem gyakorolja az ügyvédi tevékenységet, vagy az ügyvédi tevékenységét felfüggesztik.

Vitatott kérdés volt hosszú ideig az, hogy az ügyvédi honorárium, amelyet a védőügyvéd a bűnelkövetőtől adott esetben a bűncselekmény elkövetésével összefüggésben szerzett pénzből kap, lehet – e pénzmosás tárgya.

A fenti kérdés megválaszolásához az szükséges, hogy az ügyvédek esetében is a tulajdonképpeni pénzmosás bűncselekményét, illetve a bejelentési kötelezettség elmulasztását elhatároljuk egymástól.

Az ügyvédet a 3,6 millió forintot elérő készpénzforgalommal együtt járó ügyletek esetében, méghozzá a pénz vagy értéktárgy letéti kezelése, illetve más ügyvédi tevékenység kifejtése során (gazdasági társaságban vagy egyéb gazdálkodó szervezetben lévő vagyონrész vagy részesedés vételének, eladásának, ingatlan vételének, eladásának, gazdasági társaság vagy egyéb gazdálkodó szervezet alapításának, működtetésének, megszűnésének előkészítése és végrehajtása) azonosítási és bejelentési kötelezettség terheli. Az azonosítás során az ügyfél teljes körű azonosítását kell elvégezni. Ez teljesen reális és szükségszerű követelmény. Az azonosítást viszont értékhatár nélkül kell elvégezni, ha pénzmosásra utaló adat, tény vagy körülmény merül fel. Ez utóbbi esetben az ügyvéd számára konfliktust produkálhat méghozzá akkor, ha az ügyvéd védőként is el szokott járni, és a kérdéses ügyfél a vele szemben folytatott büntetőeljárársban kívánja védőként meghatalmazni. Az ügyféllel nagy összegű

pénzben egyeznek meg, ha kellőképpen jó nevű ügyvédről van szó, kellőképpen súlyos bűncselekményről és kellőképpen bonyolult ügyről van szó, amit az ügyfél a másfél – két évig húzódó büntetőeljárás ideje alatt folyamatosan meg is fizet védőjének.

A Pmt. alkalmazásában az ügyvédnek azonosítási és bejelentési kötelezettsége egyaránt van, ami annyit jelent, hogy ha pénzmosásra utaló adatot észlel, az esetet regisztrálnia kell, az ügyfelet pontosan azonosítania kell, és gondoskodnia kell a bejelentés továbbításáról. Ez utóbbi alól az ügyvéd csak akkor mentesülhet, ha a pénzmosásra utaló adat, tény vagy körülmény büntetőeljárásban történő védelem, illetve bíróság előtti képviselet, illetve védelem ellátásának, vagy az eljárás megindításának szükségességével összefüggésben végzett jogi tanácsadás során jutott a tudomására.

A tényleges pénzmosás tényállásával kapcsolatosan az ügyvédre annyiban vonatkoznak különleges szabályok, hogy az általa történő szándékos elkövetés minősített esetként szabályozott, így cselekménye jóval szigorúbb megítélés alá esik. Érdekes ugyanekkor, hogy a gondatlan alakzatnál az ügyvéd tevékenységével szemben nem érvényesül a nagyobb fokú rosszallás, mivel az ügyvéd általi gondatlan elkövetés nem minősített eset. A jogalkotó például a hivatalos személynél nem tesz ilyen különbséget, a hivatalos személy mind a szándékos, mint pedig a gondatlan pénzmosás minősített tényállás alá is tartozik. Szükséges lenne, hogy a jogalkotó a hivatalos személyt és az ügyvédet, tevékenységük tisztaságához fűződő társadalmi érdekek védelme okán, eltérő szabályozásukat mellőzze, azonban ezzel azt is sugallhatja, hogy éppen azért szükségtelen súlyosabban minősülő eset alá vonni az ügyvédeket, mert tőlük – a hivatalos személyekkel szemben – az előbb említett jogtárgyak védelme enyhébb fokban lenne csupán elvárható.

A fentiek alapján, ha az ügyvéd tudja, hogy bűncselekményből származó pénzt vett át, megvalósítja a pénzmosás minősített esetét. Ugyanígy pénzmosás miatt vonandó felelősségre az ügyvéd, aki ügyvédi letétként elfogad olyan pénzt, amelyről tudja, hogy bűncselekmény elkövetéséből származik. Más kérdés, hogy az elkövető, vagyis az ügyvéd tudattartalmának a bizonyítása rendkívül nehéz feladat lesz.

A pénzmosás széleskörű büntetendőségével kapcsolatos elvi és gyakorlati problémák – hazánkhoz képest – más jogállamban, így Németországban már gyakorlatban is megjelentek.

Emiatt fontos és egyben érdekes is lehet az a német jogeset, amely mind a Szövetségi Bíróságot, mint pedig a Szövetségi Alkotmánybíróságot is megjárta:

Az alapügy szerint, az ügyvéd házaspár két állandó ügyfelével szemben büntetőeljárás indult folytatólagosan elkövetett csalás miatt. Azt rótták a terhükre, hogy irreálisan nagy hozamot (évi 71%) ígérve, piramisszerűen építkező készpénz - befektetési tevékenységet folytatnak, miközben azzal tisztában voltak, hogy ekkora haszon nem érhető el a befektetett pénzeszközök forgatásával. Egy év alatt megközelítőleg kilencvennégyezer embertől, majd kétmilliárd német márkát szereztek, amelyből másfél milliárd visszafolyt a befektetőkhoz. A két ügyfél a büntetőeljárás megindulásakor fejenként 200 000 német márkát adott az ügyvédeknek, mint meghatalmazott védőknek, amely összeg az ügyvédi munkadíj előlegéül szolgált. Az ügyvédek továbbá – egy korábbi büntetőeljárásban – az egyik ügyfél esetében 500.000 német márkát befizettek saját nevükön, óvadék címén, a pénzt egyébként a másik ügyfél hozta, s ez a német jogszabályok szerint azt jelentette, hogy az összeget az óvadék visszafizetése esetén, az ügyvédek, mint saját pénzt kapták volna vissza. Ezt követően indult meg az ügyvédekkel szemben is a büntetőeljárás pénzmosás gyanúja miatt, figyelemmel a honorárium bűncselekményből származó eredetére és az ügyvédek ezzel kapcsolatos elkövetési magatartásaira.³⁰

A tartományi bíróság a honoráriumelfogadás miatt 9 hónap – 9 hónap felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte az ügyvédek, az óvadékkal kapcsolatos cselekmény miatt viszont felmentette. A fellebbezések elbírálása során a BGH helybenhagyta az ítélet azon részét, amely a honoráriumelfogadására vonatkozott, az óvadékkal kapcsolatos cselekmény miatti felmentést azonban hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasította. A másodfokú bíróság megállapította ugyanis, hogy a tartományi bíróság helyesen következtetett az ügyvédek felelősségére a pénzmosást érintően, mivel bizonyítást nyert, hogy ők a pénz elfogadásakor tisztában voltak a pénz fenti eredetével, és azzal is, hogy ügyfeleik a befektetési tevékenységet saját jövedelemszerzésük érdekében folytatták. Az ügyvédek számára ismeretes volt továbbá a fenti befektetési üzlet piramisjáték – jellege, ismerték az ügyfeleik ezzel kapcsolatos hirdetéseit is. Mindezen túlmenően a honorárium rendkívüli mértéke, és a nagy mennyiségű készpénz is egyértelműen jelezte a pénz kétes eredetét.

³⁰ Gond. A Pm. 155. o.

A BGH határozatából kiemelést érdemel az, hogy a másodfokú bíróság nem fogadta el a védői pozíció specialitására és az ebből fakadó jogellenséget kizáró okra hivatkozást, mivel az egyéb jogági pénzmossási szabályok komplex elemzésével arra az eredményre jutott, hogy nem különbözik az ügyvéd sem más szakmák képviselőitől, így például a meghatározott bejelentési kötelezettség alól sem mentesül. Azt sem látta megvalósulni a bíróság, hogy a büntetőjogi tilalom anyagilag is ellehetetlenítené az ügyvédek, mivel megállapította egyfelől, hogy önmagában a kötelező védelem alacsony tarifái nem igazolhatják a bűncselekmény elkövetése révén létrejött honorárium elfogadását. Nem ismerte el, hogy a büntetőjogi üldözéssel sérülne a foglalkozás gyakorlásának szabadsága, mivel eleve összeegyeztethetetlen a védői hivatással és az ügyvédi etikával, hogy tudottan bűncselekményből származó pénzt fogadjanak el. Azt az érvet pedig, hogy az ügyvéd a lehető legkevesebbet igyekszik majd megtudni a védenca körülményeiről, nehogy gyanút foghasson a honorárium kétes eredetét illetően, a szakma legalapvetőbb etikai normái miatt kell elutasítani. Megállapította továbbá a bíróság, hogy vagyonnal és így a választott ügyvéddel nem rendelkező más ügyfelekhez képest a bűncselekményből jövedelmet szerző bűnelkövetők előnyösebb helyzetbe kerülnének, ha ilyen pénzt honoráriumra fordíthatnák, ami viszont nem megengedhető.

Az elítélt ügyvédek alkotmányossági panaszt nyújtottak be a német alkotmánybírósághoz, hivatkozva a szabad foglalkozásgyakorlás jogának, illetve a védőhöz való jog korlátozására. A bíróság azonban elutasította a panaszt, és 2004. március hó 30. napján kimondta, hogy nem alkotmányellenes a német Btk. ügyvédek is sújtó tilalmi rendelkezése, amennyiben az ügyvéd a honorárium elfogadásakor tisztában volt a pénz bűnös eredetével.

Lényeges tehát, hogy a német büntetőjogban a pénzmosság alapesete nem célzatos cselekmény, „puszta” szándékosság pedig kiterjed – legalább eshetőlegesen – a bűnösen szerzett dolog eredetének tudatára. Ezzel szemben a magyar pénzmossási tényállás alapesete célzatos, így nem elegendő az illegális eredetéről tudomással bírnia az elkövető ügyvédnek, hanem az elkövetési magatartást leplezési célzattal kell elkövetnie. Ebből az igazán lényeges különbségből fakad az, hogy egyáltalán felmerülhetett alkotmányossági kétség a német szabályozással kapcsolatosan.

A speciális szervezeti keretekben történő elkövetés kapcsán kérdésként merülhet fel, hogy a tényállásban felsorolt személyek és szervezetek kizárólag engedély birtokában végzett, vagyis törvényes működésük során, alkalmazottak révén elkövetett cselekménye alapozhatja - e meg

a súlyosabb minősítését. E kérdéssel összefüggésben Tóth Mihály akként foglalt állást, hogy „nem, a lényeg ugyanis az, hogy a pénzmosást az említett szervezeti keretek attól függetlenül megkönnyítették, hogy formálisan nem feleltek meg a törvényes követelményeknek.”³¹ Amennyiben tehát az elkövető megfelelő engedélyek hiányában fejt ki a pénzmosás törvényi tényállását, és ezáltal elköveti a pénzmosás bűncselekményét, vizsgálni kell, hogy magatartása – a pénzmosással halmazatban - alkalmas – e más bűncselekmény kimerítésére is. E körülmény súlyosabb minősülését az indokolta, hogy az ilyen szervezeti keretek közötti elkövetés esetén a társadalomra veszélyességet az növeli meg, hogy az ilyen szervezetek alkalmazottai ismerik a pénzügyi rendszer működését, ráadásul egyszerre több pénzmosónak is segíthetnek a bűncselekményből származó dolgok legalizálásában.

A gondatlan alakzat minősített esetei csak értelemszerűen térnek el a szándékos változat súlyosabb formáitól, gondatlan bűncselekményeknél kizárható az üzletszerű elkövetés, és az ügyvédet a dolog bűnös eredete tekintetében gondatlanság nem, csak szándékosság terhelheti.

f. Az egység és többség kérdése

Az nem kétséges, hogy a pénzmosás azonos (akár folytatólagos) előcselekmény kapcsán több alkalommal rövid időközönként, azonos akaratelhatározásból megvalósított elkövetési magatartásai folytatólagos egységet képeznek, akár saját pénz mosásáról, akár más bűnös pénznek a legalizálásáról van szó. Az orgazdaság kapcsán követett bírói gyakorlatból is kitűnik, hogy a pénzmosás folytatólagosságának megállapítását önmagában nem zárja ki a több bűncselekményből eredő pénzre vagy akár több személy bűnös magatartásából származó javakra vonatkozó – a törvényi egység kritériumainak egyébként megfelelő – magatartás tanúsítása. Ezt erősíti az is, hogy a pénzmosásnak bár kifejezett sértettje nincsen, azonban az ilyen jogellenes tettek révén a gazdasági viszonyok egésze sérül.

A pénzmosás rendbeliségének megállapítása – megítélésem szerint – szintén felvet nem egyértelműen megválaszolható kérdéseket. Az általánosan elfogadott vélemény szerint, a rendbeliséget nem célszerű sem az alapcselekmények számához kapcsolni, mivel az elkövetőnek legtöbbször azokról nincs is tudomása, sem pedig a pénzmosás során végrehajtott műveletek számához igazítani, hiszen ez a különböző pénzmosási technikák függvényében eltérően alakul, indokolatlanul különbségre téve a pénzmosók között. Ezért a rendbeliséget azoknak a bűnözői köröknek a számához szokás kötni, amelyek részére az elkövető megvalósította a bűncselekményt. Azonban az erre alapozott ítélet sem feltétlenül vezet

³¹ MJ.2008/3. 136.o.

méltányos döntéshez abban az esetben, ha a pénzmosás elkövetője ugyanazon „megbízó” számára, hosszabb időn keresztül többször – de nem a folytatólagossághoz megkövetelt rövid időközönként –, több alapcselekményből származó dolgot mos tisztára, mivel megítélésem szerint ezek a körülmények az egy rendbeli pénzmosás miatt történő felelősségre vonás során, a büntetés kiszabása körében nem értékelhetőek megfelelően.

Esetlegesen a „megbízó” által – amennyiben pedig saját alapcselekményből származó dologról van szó, az elkövető által – az elkövetési magatartás kifejtésének céljára elkülönített vagyontömegek számához lehetne a rendbeliséget kapcsolni. Ebben az esetben sem releváns ugyanis az alapcselekmények, illetve a pénzmosási folyamat során kivitelezett részcselekmények száma, viszont lehetővé válna halmazati büntetés kiszabása abban az esetben is, ha a pénzmosó egy adott személy vagy szervezet számára több alkalommal valósítja meg a pénzmosást anélkül, hogy a folytatólagosság feltételei fennállnának.

A pénzmosás bármelyik alapbűncselekménye és maga a pénzmosás látszólagos anyagi halmazatot képez, ha az alapbűncselekmény tette például a költségvetési csalás elkövetője, – vagyis a 2012. évi január hó 01. napját megelőzően, a csempészet elkövetője - a csempészet árut saját maga értékesíti, majd az ebből származó pénzt bankbetétbe fekteti (büntetlen utócsselekmény).

A pénzmosás például a vámorgazdasággal alaki halmazatban állhat abban az esetben, ha más által elkövetett ezen bűncselekményekkel összefüggésben keletkezett anyagi javak tekintetében a pénzmosás elkövetési magatartását úgy valósítja meg, hogy egyben kimeríti az említett bűncselekmény elkövetési magatartását is.

g. A pénzmosás és a hasonló jogi tárgyakat védő tényállások elhatárolása

Az elhatárolás elveinek helyes felismerése – a cselekmények pontos minősítése, a látszólagos halmazat kizárása, a versengő szempontok rangsorolása – egyik legnehezebb feladatot képezi az ún. „járulékos bűncselekmények” esetében, melyek közös jellemzője, hogy olyan más által korábban elkövetett tettekhez – „előcselekményekhez” – kapcsolódnak, amelyek nélkül nem is értelmezhetőek. Az is közös sajátosságuk, hogy gyakori formáik az előcselekményekből származó anyagi előnyt vonják el, szerzik meg, vagy „biztosítják”. Az ide sorolható

deliktumok köre: a tárgyi bűnpártolás, az orgazdaság mellett a pénzmosás bűncselekménye. Tegyük elsőként vizsgálat tárgyává a pénzmosás bűnpártolástól történő elhatárolását.

1. A bűnpártolás

Az elhatárolás problematikája a Btk. 244. § (3) bekezdése esetén merül fel, itt a fenyegetettség azonos a pénzmosás fenyegetettségével. Abból kell kiindulni, hogy a pénzmosás tényállása a bűnpártolásnál általánosságban meghatározott elkövetési magatartást, az „előny” biztosításában történő „közreműködést” konkretizálja – ezzel mintegy speciális cselekményt alkotva -, ezért a Btk. 303. § (1), illetve (2) bekezdéseiben szereplő elkövetési magatartások megállapíthatósága esetén a cselekményt akkor is pénzmosásnak kell minősíteni, ha az előcselekmények a Btk. 244. § (3) bekezdésében szereplő 5 évnél súlyosabban fenyegetett alapcselekmények. Utalni kell arra is, hogy ha a pénzmosás „megszerzéssel” valósul meg, ebben az esetben elhatárolható a két tett azáltal is, hogy pénzmosás esetében ez az alapbűncselekmény elkövetője érdekében nem is történhet, amire világosan utal a törvény szövege a „magának vagy másnak” szavakkal. Eszerint tehát, ha a Btk. 244. § (3) bekezdésében szereplő 5 éves szabadságvesztésnél súlyosabban fenyegetett bűncselekményből származó javak megszerzése az alapbűncselekmény elkövetőjének érdekében történik, mégis bűnpártolás megállapítására kerülhet sor.

2. Az orgazdaság

A Btk. 326. § (1) Aki költségvetési csalásból származó vámellenőrzés alól elvont nem közösségi árut vagy jövedéki adózás alól elvont terméket, továbbá lopásból, sikkasztásból, csalásból, hűtlen kezelésből, rablásból, kifosztásból, zsarolásból, jogtalan elsajátításból vagy orgazdaságból származó dolgot vagyoni haszon végett megszerez, elrejt vagy elidegenítésében közreműködik, orgazdaságot követ el.

(2) A büntetés vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

a) kisebb értékre,

b) a szabálysértési értékre üzletszerűen követik el.

(3) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

a) nagyobb értékre,

b) kulturális javak körébe tartozó tárgyra,

c) kisebb értékű nemesfémre, nemesfém ötvözetére vagy fémkereskedelmi engedélyköteles

anyagra követik el.

(4) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

a) jelentős értékre,

b) nagyobb értékre üzletszerűen követik el.

(5) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

a) különösen nagy értékre,

b) jelentős értékre üzletszerűen követik el.

(6) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az orgazdaságot

a) különösen jelentős értékre,

b) különösen nagy értékre üzletszerűen

c)

követik el.

Vitatott lehet a két tényállás között a helyzet akkor, ha a haszonszerzési céllal elkövetett utócelemekny keretében megvalósuló tett például: jelentős értékre elkövetett rablásból, esetleg különösen nagy értékre elkövetett hűtlen kezelésből származó pénzre vonatkozik, vagyis a tettes célzata olyan előcelemeknyekhez kapcsolódik, amelyek azonosak lehetnek pénzmosás és orgazdaság esetén. Ilyenkor ugyanis konkurálhat a Btk. 303. § (1) és (2) bekezdései valamint a Btk. 326. § (4) és (5) bekezdései egymással.

A két tényállás egymástól való differenciálását elsőként az elkövetési magatartások vizsgálata szempontjából kell elvégezni:

Tény, hogy az orgazdaság lehetséges elkövetési magatartásai: a megszerzés, az elrejtés és az elidegenítésben közreműködés. A pénzmosás bűncselemeknyé révén a törvényhozó az említett fenti fogalmak részletezésével, alapos, minden eshetőséggel számoló felsorolásával speciális deliktumot alkotott, amely egyébként is inkább a gazdaság rendes működésének zavarai, mintsem individuális vagyoni érdekek ellen hivatott védelmet nyújtani. Ez azért az alábbiak szerint nem látszik megnyugtató érvelésnek:

- *A megszerzés mindkét deliktumnál azonos, azt tehát a pénzmosás sem „részletezi”. E mellett szól az is, hogy az orgazdaság legsúlyosabban fenyegetett esete szigorúbban büntetendő, mint a pénzmosás „speciálisként” felfogott, ám voltaképpen nem speciális többletelemet tartalmazó, kizárólag egy átfogóbb fogalom aprópénzre váltását elvégző alapesete.*

- Az *elrejtés* esetében a vagyon elleni bűncselekmények fogalma nem tartalmaz többlet megszorítást, ellenben a pénzmosás esetében az elrejtés csak akkor büntethető, ha az, az eredet vagy a valódi jelleg leplezése által történik. Tehát a gazdasági bűncselekmények körébe sorolt pénzmosás esetében ezen elkövetési magatartás csak akkor állapítható meg, ha eredetleplezés által történik. Ennyiben a pénzmosást speciálisnak tekinthető az orgazdasághoz képest.
- Az *elidegenítésben közreműködésről* is ugyanez mondható el, mely átfogó fogalmat a pénzmosás tekintetében például: anyagi javak „értékesítése” vagy „ellenértékükön más anyagi javak szerzése” tényállásba iktatásával konkretizálja.
- A *megszerzés* esetén azonban mindkét deliktum tényállásában azonos módon szereplő fogalmat a pénzmosás esetében semmiféle további ismervvel nem színezi, itt tehát specialitásról nem beszélhetünk.

A fentiek okán az konzekvencia vonható le, hogy a speciális elrejtés és elidegenítésben közreműködés feltétlenül pénzmosás megállapíthatósághoz kell, hogy vezessen, a megszerzés esetében azonban szóba kerülhet az orgazdaság szerinti minősítés is. Ez utóbbi álláspontot erősítheti az a körülmény is, hogy voltaképpen már a Btk. 326. § (4) bekezdése esetében súlyosabb a fenyegetettség, mint a pénzmosás alapesetében, az előbbi 1 évtől 5 évig, míg az utóbbi 1 naptól 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Ugyanakkor az tekinthető elfogadható megoldásnak - e helyzetben, ha a látszólagos alaki halmazat lehetőleg egységesen kerül feloldásra akként, hogy mindhárom elkövetési magatartás esetén vagy az orgazdaság kérdéses minősített esete, vagy a pénzmosás alapesete kerül megállapításra.

Az orgazdaság, de a bűnpártolás is elvileg csak más által elkövetett bűncselekményből származó dologra vonatkozó elkövetési magatartás kapcsán merülhet fel. A „más által” megvalósított bűncselekmény esetén pénzmosásról csak a Btk. 303. § (1) illetve (2) bekezdéseinél, továbbá a Btk. 303/A. § (1) bekezdésében szereplő elkövetési magatartások tanúsítása esetén lehet szó. Ha a járulékos tett elkövetője a dolog bűnös eredetéről tudva, azt megszerzi, elrejtí vagy – gazdasági tevékenységnek nem minősülő – elidegenítésében vesz részt, illetve a bűncselekményből származó előnyt nem a gazdasági bűncselekmény, azaz a pénzmosás elkövetési magatartásainak megfelelően „biztosítja”, a körülményektől függően orgazdaságért, vagy tárgyi bűnpártolásért felel.

2. Előkészület, büntethetőséget megszüntető ok

Az előkészületi magatartások közül a törvény a pénzmosás elkövetésében való megállapodást bünteti. A megállapodás két személy kölcsönös egyetértését feltételezi. Részesese lehet az alapbűncselekmény elkövetője is, de ha később a pénzmosást legalább megkísérlik, abba az előkészületnek minősülő cselekmény beleolvad, tehát ezt a bíróság nem értékeli. Az a személy, aki az alapbűncselekmény elkövetése előtt állapodik meg a tettel a pénzmosásban, az előkészületen kívül felelősséggel tarthat az alapbűncselekményhez nyújtott pszichikai bűnsegélyért is.

Véleményem szerint ez a kiemelés nem feltétlenül indokolt, hiszen napjainkban a pénzmosáshoz kapcsolódó valamennyi cselekmény miatti felelősségre vonásra irányuló tendencia figyelhető meg. Különösen igaz ez az elkövetést megelőző tevékenységek viszonylatában, hiszen a pénzmosás felfedezésére leginkább a kezdeti fázisban nyílik lehetőség. Tekintettel arra, hogy Magyarországon a tényállás többszöri módosítása ellenére sem született jogerős marasztaló ítélet - e bűncselekmény miatt, a büntetéssel való fenyegetettség valamennyi előkészületi magatartásra történő kiterjesztése esetlegesen gyakorlati eredményeket is mutathat a pénzmosás visszaszorításában.

A Btk. 303. § (6) bekezdésében, valamint a Btk. 303/A. § (3) bekezdésében meghatározott büntethetőséget megszüntető oknak az a kriminálpolitikai indoka, hogy nagyobb érdek fűződik a még felderítetlen, vagy csak részben felderített cselekmény leleplezéséhez, mint az elkövető megbüntetéséhez.

A pénzmosás feltárása nemcsak az alapbűncselekménnyel okozott kár megtérülését, hanem azt is megakadályozhatja, hogy a bűnös úton szerzett anyagi javak legalizálása újabb bűncselekmények anyagi hátterét teremtsen meg. Amennyiben tehát az elkövető önként feljelentést tesz, vagy ilyet kezdeményez, nem büntethető pénzmosás miatt. A bíróságnak nincs mérlegelési jogköre, ha a cselekményt még nem fedezték fel teljesen, a feljelentő mentesül a felelősségre vonás alól. Nyilvánvaló, hogy ez nem terjed ki az előcselekményre, ha ugyanis abban bármilyen elkövetői minőségben részt vett, a pénzmosás miatt nem büntethető az elkövető, azért felelősségre vonható. A „feljelentés kezdeményezése” elsősorban a hivatalos személyként, vagy az intézeti, vagyis a kvalifikált elkövetői kör

esetében bír relevanciával, ahol bizonyos hivatali, illetve szolgálati út betartása folytán, maga a kezdeményezés is méltányolható lehet.

A büntethetőséget megszüntető ok a rendszerbeli elhelyezésétől függetlenül a szándékos és a gondatlan változatra egyaránt vonatkozik. Köszönhető a 2007. évi jogszabályváltozásnak, lévén, hogy az azt megelőző időszakban a gondatlan pénzmosásra vonatkozó büntethetőséget megszüntető ok hiánya nagyfokú aránytalanságot eredményezett a tényállásban, illetve a benne tükröződő kriminálpolitikai megítélésben. Annak okán, hogy a gondatlan pénzmosó magatartásai kifejtésekor nem volt tisztában a dolog bűnös eredetével, azonban elvárható lett volna tőle, hogy megfelelő figyelem tanúsítása esetén észlelje azt. Később azonban, amikor már számára is nyilvánvalóvá vált, hogy a dolog bűncselekményből származik, nem tudott mit tenni, a gondatlanságból fakadó jogtárgysértést nem volt képes a hatóság bevonásával enyhíteni, vagy hiába fedte fel a cselekmény elkövetését, azt legfeljebb csak a büntetés kiszabása körében értékelhette a bíróság.

A fenti probléma okán került szabályozásra a büntethetőséget megszüntető ok a gondatlan pénzmosás esetkörüire is 2007. évben.

3. A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása

A Btk. 303/B. § (1) Aki a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben előírt bejelentési kötelezettségnek nem tesz eleget, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

a. A cselekmény általános jellemzése

A törvényhozó a pénzmosás büntetőjogi üldözésének második lépcsőjeként a bejelentési kötelezettség elmulasztását is büntetni rendeli. Szokás ezt a tettet „banki pénzmosásnak” is nevezni, holott az érintett szolgáltatók köre ma már jóval szélesebb. A szabályozás célja, hogy az anyagi javak nagy összegű mozgatását, mobilitását, befektetését, összetételét vizsgáló szervek és szervezetek megfelelő szisztéma működtetésével képesek legyenek kiszűrni a mögöttes bűncselekmények elkövetésére utaló adatokat, s ezek bejelentése fontosabb, mint a titoktartáshoz fűződő jog, illetve kötelezettség. Tehát a szervezett bűnözés térhódítása elleni társadalmi érdek adott esetben fontosabb, mint az egyes pénzügyi tevékenységet végző

személyek és ügyfelek közötti bizalmi viszony, vagy a személyes adatok védelméhez való jog.

Ennek kapcsán az Alkotmánybíróság egyik határozatában³² leszögezte, hogy az ügyfél - azonosítási és bejelentési kötelezettség nem ellentétes az Alkotmányban – vagyis az Alaptörvényben - rögzített személyes adatok védelméhez való alapjoggal. Az Alkotmánybíróság a személyes adatok védelméhez való jogot nem hagyományos védelmi jogként, hanem – annak aktív oldalát is figyelembe véve – információs önrendelkezési jogként határozta meg. Az azonosítási és bejelentési kötelezettség előírása nem korlátozza az információs önrendelkezési alapjogot az elkerülhetetlen és arányos mértéken túl, már maga a Btk. is kimondja, hogy nem sérti sem az üzleti -, sem a banktitok, de az értékpapír védelméhez fűződő érdekeket sem.

A pénzmosás elleni fellépés elsődleges színterét értelemszerűen a pénzügyi szolgáltató szervezetek alkotják, a tőlük érkező jelzések segíthetik a nyomozóhatóság munkáját, a kapcsolódó büntetőjogi tényállás a „bejelentési hajlandóságot” kívánta fokozni. A piacról élő szolgáltatók egy része még ma is úgy érzi, hogy az azonosítási és bejelentési kötelezettség méltánytalan helyzetbe hozza őket azáltal, hogy választaniuk kell, vagy teljesítik a törvény által rájuk testált kötelezettséget, és ezáltal veszélyeztetik saját egzisztenciájukat, illetőleg megszegik a törvényt, és akkor adott esetben büntetőjogi felelősségre vonásra is számíthatnak. Nyilvánvalóan attól tartanak, hogy a gyanús tranzakciók jelentésével ronthatják az ügyfélkapcsolatot, még akkor is, ha a jelentéstétel elmulasztását a Btk. is bünteti. A pénzmosás elleni lépések extra kiadást jelentenek a társaságok számára, amelyek megtérülése pontosan nem mutatható ki. A megfelelő eljárások alkalmazása azonban megtérül a folyamatos üzletminőségben, a stabil ügyfélkörben és a jó piaci megítélésben.

b. A tényállás elemei

A cselekmény háttérnormája a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény. A keretjogszabályi rendelkezésre tekintettel, elsőként – rendhagyó módon – az alanyok körének bemutatására kerül sor. A törvényi megfogalmazásból következően a bűncselekmény alanya bárki lehet, hiszen a törvényi tényállás „aki” szóval kezdődik, ám a Pmt. rendelkezése értelmében nem bárki, hanem csak meghatározott tisztséget, munkakört betöltő személy követheti el a pénzmosással

³² Alkotmánybíróság 24/1998.(VI.9.) AB határozata

kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztását, ugyanis a törvény kategorikusan meghatározott személy feladatává teszi a bejelentési kötelezettség teljesítését, illetve a pénzmosásra utaló adat vagy tény közlését. Ez a személy a Pmt. értelmében a szolgáltató, annak vezetője, alkalmazottja, illetve segítő családtagja. A kijelölt személyi körről – a törvény értelmében – a szolgáltató köteles gondoskodni, így e speciális személyi kör a pénzmosás bűncselekményére vonatkozó jogszabályi rendelkezések megismerését, a pénzmosást lehetővé tevő, illetőleg megvalósító üzleti kapcsolatokat, üzleti megbízásokat felismerésének elsajátítását követően, megfelelően képesek legyenek eljárni a pénzmosás gyanújára okot adó esetekben. Ezek a szabályok az intézmény belső szabályzatában kerülnek rögzítésre.

Büntetőjogi relevanciája – az elkövetési magatartás szempontjából – a bejelentési kötelezettség elmulasztásának van. A bejelentési kötelezettség nem jelent feljelentési kötelezettséget, ugyanis a feljelentés esetén, a feljelentő a bűncselekmény gyanúja esetén büntetőeljárás megindítását kívánja a feljelentett személlyel szemben, ellenben a bejelentés kötelezettsége, amely szokatlan és rendhagyó, pénzmosásra utaló adatok, tények, személyek, körülmények megfelelő formában történő rögzítését és a nyomozhatósághoz történő eljuttatását jelenti. A bejelentési kötelezettség teljesítésekor – a feljelentéssel szemben – a szokatlan adatnak, ténynek és körülménynek nem kell elérnie az alapos gyanú szintjét, hanem annál alacsonyabb „bizonyosság” is elegendő.

A bejelentésre kötelezett személyek szemszögéből a következő megállapítások tehetők:

- A bejelentési kötelezettség a feljelentési kötelezettséggel szinte teljesen megegyezik akkor, ha a szolgáltató a működésével összefüggésben pénzmosásról szerez tudomást. Ekkor az általa tett bejelentés annyiban tér el a feljelentéstől, hogy a hatóságnak, ennek alapján sem keletkezik intézkedési kötelezettsége. Ha a szolgáltató nemcsak gyanítja, hanem tudja is, hogy rajta keresztül hajtanak végre egy pénzmosási tranzakciót, akkor pszichikai bűnsegédként pénzmosás miatt felel, nem pedig bejelentési kötelezettség elmulasztásáért, lévén, hogy a szolgáltató ilyenkor is pénzmosónak minősül.
- A bejelentési kötelezettség tágabb a feljelentési kötelezettségnél, annyiban, hogy nemcsak a pénzmosást, hanem már az arra utaló gyanús körülményt is jelenteni kell, függetlenül attól, hogy egyáltalán szó van – e pénzmosásról.

A szolgáltató szervezet összesen 3,6 millió forintot elérő, vagy meghaladó összegű forintban, illetőleg külföldi pénznemben történő készpénzforgalommal együttjáró, valamint az ilyen értékű értéktárgy, illetőleg értékpapír letétjére, illetve bizalmi őrzésére irányuló ügyleti megbízást kizárólag olyan ügyféltől fogadhat el, aki az azonosságát igazoló okmányait részére bemutatja, és akinek az azonosítását a szolgáltató szervezet elvégzi. Ezt a rendelkezést az egymással ténylegesen vagy vélelmezhetően összefüggő, több ügyleti megbízás esetén is alkalmazni kell, úgy, hogy az azonosítást a fenti összeghatár átlépését előidéző ügyleti megbízás alkalmazásával kell elvégezni. Az azonosítást az ügyleti megbízás elfogadásakor kell elvégezni, ennek akkor is eleget kell tenni, ha az ügyfél azonosítása az értékhatárra figyelemmel nem történt meg, azonban pénzmosásra utaló adat, tény vagy körülmény merült fel. Az azonosítás során rögzíteni kell természetes személy esetén, annak legfontosabb személyi adatait, míg jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet esetén a rövidített nevét, székhelyét, fióktelepét, tevékenységét, azonosító okiratának számát, a képviselőre jogosultak nevét és a kézbesítési megbízottak adatait.

A bejelentési kötelezettségnek a tudomásszerzéstől számított 5 munkanapon belül kell eleget tenni. Haladéktalanságot ír elő a törvény arra az esetre, ha a pénzmosásra utaló konkrét, adat, tény vagy körülmény merült fel, ennek során a tranzakciót a pénzügyi intézmény egy napra – külföldi ügyletnél – kettő napra felfüggesztheti. Kiemelést érdemel továbbá az, hogy a pénzmosásra utaló adatokat a Nemzeti Adó – és Vámhivatal 5 évig tartja nyilván.

A bejelentési kötelezettség elmulasztása miatt mind az ügyféllel kapcsolatban kerülő személy (bejelentés elmulasztása), mint pedig a kijelölt koordinátor (bejelentés továbbításának elmulasztása miatt) önálló tettesként felelhet, hiszen mindketten bejelentési kötelezettségüket szegik meg.

Tiszta mulasztásos bűncselekményről van szó, az elévülés kezdő napja tehát az a nap, amikor az elkövető a kötelességének még a büntetőtörvénykönyvben megállapított következmény nélkül eleget tehetett volna. A fentiek okán a bűncselekmény kísérlete fogalmilag kizárt. A bűnösség kapcsán kiemelést érdemel annak ténye, hogy kizárólag szándékosan követhető el, vagyis, hogy a tettes tud a bejelentési kötelezettségről, s azzal is tisztában van, hogy az adott esetben ezt teljesíteni kellett volna. Szándéka mind egyenes, mind eshetőlegesen lehet.

Rendbelisége kapcsán említést érdemel, hogy az, az elmulasztott bejelentési kötelezettség számához igazodik. Folytatólagos bűncselekménynek minősül a tett akkor, ha a kijelölt

személy állandó ügyfél, pénzmosásra utaló gyanús tranzakcióit, rövid időközönként többször elmulasztja bejelenteni.

c. Gyakorlati tapasztalatok

A pénzmosási ügyek száma aggasztóan kevés számban vált ismertté az utóbbi, Btk. - beli jogszabályváltozáshoz képest, annak ellenére, hogy hazánkban évente 10 – 15 milliárd dollárt mosnak tisztára. Ha csak az alsó határt vesszük csak figyelembe – 10 milliárd dollárt – és azt feltételezzük, hogy ennek csak 5 % - a hazai pénzmosás, az is 500 millió dollár, mely megközelítőleg 100 milliárd forint.

A pénzmosás nyomozása hazánkban alapvetően háromféleképpen indulhat meg: egyrészt az elkövető önfeljelentése, vagy kívülálló, más személy feljelentése alapján, másrészt a pénzmosás - gyanús tranzakció miatt tett bejelentés alapján, végül pedig hivatalból. A Btk. által biztosított büntethetőséget megszüntető egyéb okként definiált feltáró jellegű beismerő vallomás, amennyiben az ügyet még nem teljesen derítették fel, jó példa erre a Kulcsár ügy, mely maga Kulcsár Attila önfeljelentése alapján indult meg. Bár a bejelentési kötelezettséget előíró törvény hatálybalépését követően igen nagy számban érkezett pénzügyi bejelentés a bűnüldöző szervekhez, azonban pénzmosás gyanúja miatt csekély számban indult nyomozás.

A legnagyobb veszélyt a hivatalból induló büntetőeljárás rejti. Kétségtelen tény, hogy tudatosítani kellene a bűnüldöző szervekben azt, hogy a vagyoni motivációjú bűncselekmények bizonyos körében minden esetben próbálják meg nyomon követni a pénz útját, és próbálják meg feltárni az esetleges pénzmosási szálakat. Hazai viszonyok között egy meghatározott összeghatárig – egy átlagos magyar állampolgár esetében megközelítőleg 10 millió forint erejéig – különösebb nehézség nélkül elkölthető a bűncselekményből származó piszkos pénz. Az ötven -, százmillió forint körüli összeg feltétlen velejárója a pénzmosási művelet elvégzése. Gyanúra adhat okot az is, aki rendszeresen realizál bűncselekményekből származó bevételt, és civil foglalkozással nem rendelkezik, tehát életvitelszerűen bűnöző elkövető.

IV. Fejezet

1. Pénzmosás és a bírói gyakorlat

A pénzmosással kapcsolatos bírói gyakorlat kapcsán kiemelést érdemel annak ténye, mint ahogyan az, az utóbbi fejezetben is hivatkozott felderítési adatokból is kitűnik, de emellett említést érdemel a büntető törvénykönyvükhöz fűzött nagykommentár - e deliktumhoz kapcsolódó fejezete is, bírósági határozatok számában nem bővelkedik. Az igen szűk körű bírói gyakorlat okán - e fejezetben kizárólag az igazságszolgáltatást megjárta néhány büntetőügy kapcsán felmerült joggyakorlati kérdésekkel kívánok foglalkozni.

Közismert, hogy milyen nehéz a nyomozóhatóság számára büntetőjogilag értékelhető bizonyítékot felkutatni, azt prezentálni egy pénzmosási ügyben a büntetőügyben ítélező bíróság számára. Ezen megállapítást erősítik meg a statisztikai adatok is a tekintetben, hogy gyakori jelenség - e deliktum kapcsán az, hogy a pénzmosás elkövetésével vádolt elkövetőket az ellenük emelt vád alól, bizonyítottság hiánya miatt mentik fel, erre szolgál példaként a következő pénzmosási ügy:

A vádirati tényállás szerint, a vádlott egyik bank fiókigazgatójaként dolgozott. A bank igazgatója 2000. év április hónapjában a pénzmosásról szóló törvény alapján, valamennyi banki alkalmazottra kötelező utasítást adott ki, és megjelölte azt a bejelentőlapot, amelyet pénzmosás gyanúja esetén az ügyintéző haladéktalanul köteles kitölteni, és a bank központjában lévő bankbiztonsági főosztályhoz eljuttatni. Az utasítás konkretizálta a pénzmosás - gyanús esemény fogalmát, felsorolta továbbá a gyanúra okot adó körülményeket is.

A V. Kft. 2000. év május hó 12. napján nyitott bankszámlát annál a bankfióknál, ahol a vádlott fiókvezetőként dolgozott. A számla felett a gazdasági társaság ügyvezetője és H.P. tulajdonos rendelkezett. A számlán kiemelkedő tranzakció nem történt, az első forgalomként a számlanyitást követő 3. napon, 2000. év május hó 15. napján a Z. Kft. és a V. Kft. ügyvezetői, valamint H.P. megjelent a vádlott által vezetett második kerületi bankfiókban. Ezt követően a Z. Kft. ügyvezetője 200 millió forintot készpénzben befizetett a gazdasági társaság számlájára, majd a befizetett összegből a V. Kft. ügyvezetője és a tulajdonosa azonnal 120 millió forintot vett fel készpénzben.

Néhány óra múlva visszatértek, és a maradék 79 millió forintot is felvették a számlájukról, összesen egymillió forintot hagytak a számlán.

Az ügyintéző a tranzakcióról – a befizetés tekintetében – kitöltötte az ügyfél – azonosítási adatlapot a gazdasági társaság pénzfelvételét követően, azonban az ügyfél – azonosítás nem történt meg. Az ügyintéző továbbította az adatlapot a vádlottnak, aki ennek alapján

elkészítette ugyan a pénzmosás gyanújáról szóló bejelentőlapot, azonban azt az utasításban írtakkal ellentétben nem továbbította a bankbiztonsági főosztálynak. Ezzel nem tett eleget a törvényben előírt bejelentési kötelezettségének.

Az ügyészség a fiókvezető vádlottat – az akkor hatályban lévő Btk. értelmében - pénzmosás – bejelentési kötelezettség elmulasztásának büntetével vádolta meg. Az elsőfokú bíróság az ügyészi, vádirati tényállástól eltérően állapította meg a tényállást. A lefolytatott bizonyítás eredményeképpen ugyanis megállapítást nyert, hogy az érintett bankban nem volt a postázás rendjére vonatkozó szabályzat. Ennek hiányában az a gyakorlat alakult ki, hogy az ügynevezett belső postai tasakot nem zárták le, és a postakönyv nélkül a futárral a bank központi postázójába vitték. A fiókvezető vádlott a bejelentési formanyomtatványt két példányban kitöltötte, és az egyik példányt az ún. belső postázási tasakban elhelyezte. Megcímezte, és elhelyezte a továbbításra használt mailboksiban, a másodpéldányt pedig lefűzte a bejelentési adatlapok dossziéjába. A tényállás szerint a bejelentési lap ismeretlen okból nem érkezett meg a bankbiztonsági főosztályhoz, és nem is iktatták.

Egy hónap elteltével, 2000. év június hónapjában, a H.P. tulajdonát képező, és 200 millió forintot felvett V. Kft. érintettsége kapcsán, a megyei rendőr – főkapitányság nyomozást végzett az ügyben, és ekkor a vádlott átadta a V. Kft. számlanyitásával és pénzmozgásával kapcsolatos iratanyagot, a pénzmosásról szóló bejelentési adatlap másolatával együtt.³³

A vádlott mindvégig tagadta a bűncselekmény elkövetését, a kihallgatott tanúk, és egyéb okirati bizonyítékok sem cáfolták meg a védekezését. Az elsőfokú bíróság mindezek okán azt állapította meg, hogy a vádlott sem szándékosan, sem gondatlanul nem követte el a pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztását, annak okán, mivel a vádlott úgy cselekedett, mint ahogyan azt a banki szabályzat, és a kialakult postázási gyakorlat megkövetelte.

A fenti pénzmosási ügy elsődlegesen a bűncselekmény bizonyítása körében okozott nehézséget, a joggyakorlati síkon tovább kutakodva további egy olyan jogerős ítélet lelhető fel, mely már elméleti kérdéseket vett fel a pénzmosás deliktumának megítélésével kapcsolatban, mely a következő: a pénzmosás elkövetésének feltétele – e a bűncselekményből származó pénz eredetének leplezésére irányuló célzat. E probléma az alábbi jogeset kapcsán merült fel:

³³ Czine Ágnes: A pénzmosás és a bírói gyakorlat. Belügyi Szemle 2005/10. (továbbiakban: BSZ.2005/10.) 80-82. o.

Az I. r., N.B.M. vádlott, grúz állampolgár, de a magyar nyelvet is beszéli. A magyarországi székhelyű E. Kft – ben 98 % - os tulajdonosi illetőséggel bír. A II. r. D. F – né vádlott magyar állampolgár, pénztárosi munkakört tölt be az E. Kft – nél. 1992. évi július hó 30. napján jött létre R. székhellyel, az E. Kft., melynek képviselőre jogosult tagja volt az I. r. vádlott. A Kft. bejegyzett tevékenységi köre között szerepelt 1996. évi november hó 15. napjától 2011. évi március hó 13. napjáig a „pénzügyi tevékenység máshová nem sorolt kiegészítő szolgáltatásai”, míg 2011. évi március hó 13. napjától a „máshová nem sorolt egyéb pénzügyi kiegészítő tevékenység”. A Kft. megalakulásakor az R. községben lévő T&T ruházatot üzemeltette, melynek területén pénzváltási tevékenység is folyt, amit kezdetben a Kft. saját jogon végzett.

A pénzváltási tevékenység, mint kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenységet szabályozó háttérnorma 2002. évi január hó 01. napjától történő megváltozása folytán, a Kft. a Kereskedelmi és Hitelbank Rt – vel, 2002. év április hónapban megbízási szerződést kötött a pénzváltási tevékenység ügynökkénti ellátására. A jogosult a tevékenység ezirányú végzését 2002. év augusztus hónapban engedélyezte is a Kft. számára, azzal a kikötéssel, hogy a tevékenységet a hitelintézettel kötött, és általa felügyelt megbízási szerződés alapján végezheti. A Kft. a megbízási szerződést 2003. évi június hó 30 – ki hatállyal felmondta, a PSZÁF 2003. évi szeptember hó 03. napján kelt határozatával megállapította, hogy az általa korábban kiadott felügyeleti határozatban foglalt engedély hatálytalan.

2003. év október hónapjában a cég székhelye az I. r. vádlott bejelentett lakcíme lett, majd ez év végén az I. r. vádlott elhatározásából az E. Kft. az R. községben egy ideiglenes építményben pénzváltó helységet alakított ki, pénztárosként alkalmazta a II. r. vádlottat. A vádlottak tudomással bírtak arról, hogy ezirányú tevékenységet kizárólag a hitelbankkal kötött szerződés, és a PSZÁF engedélye birtokában végezhetik. A vádlottak által napi rendszerességgel folytatott tevékenység során túlnyomó részt külföldiektől kapott Eurót, illetőleg más valutát váltottak forintra, alkalmanként került sor Euró értékesítésére.

A PSZÁF 2004. évi január hó 19. napján ellenőrzést tartott a cégnél, melynek során rögzítésre került, hogy a gazdasági társaság engedély nélkül végez pénzváltási tevékenységet. Az ellenőrzés során megállapítást nyert az is, hogy az I. r. vádlott a jogosulatlan pénzügyi tevékenységnek minősülő pénzváltásból származó valutát három alkalommal váltotta át forintra az E.B.C. Kft –nél. Az I. r. vádlott a fenti módon átváltott 5.795.500.- forintot részben

*a Kft. tartozásainak a kiegyenlítésére, részben pedig a működés újraindítására, a működtetés biztosítására használta fel.*³⁴

Az ügyészi állásponttal szemben az elsőfokú bíróság a vádlottak bűnösségét társtettségben elkövetett jogosulatlan pénzügyi tevékenységben állapította meg, míg az I. r. vádlottat az ellene üzletszerűen elkövetett pénzmosás büntette miatt emelt vád alól felmentette. Az elsőfokú bíróság indokolásából kitűnik, hogy az I. r. vádlott terhére emelt utóbbi bűncselekményben való bűnösségét azért nem állapította meg, mivel arra az álláspontra helyezkedett, hogy a jogosulatlan pénzügyi szolgáltatási tevékenységből származó valutát nem az eredetének leplezése érdekében váltotta át forintra, hanem a Kft. működtetésének biztosítása érdekében.

A fellebbezés folytán az ítéletablának abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a főügyészség álláspontja helytálló – e a tekintetben, hogy az eredetleplezési célzat nélkül is megállapítható a pénzmosás ezen büntette, vagy ezen tényállási elem is szükséges a deliktum megvalósulásához. A másodfokú bíróság - e kérdés eldöntése érdekében – a büntető törvénykönyvet módosító, a 2001. évi CXXI. törvényhez fűzött miniszteri indokolásig nyúlt vissza, amely szerint a „bűnös úton szerzett pénznek jelentős részét a legális gazdaságban próbálják befektetni, amelynek célja, hogy a bűnös úton szerzett pénz azonosságát, eredetét leplezzék, és legális forrásból származó eszköznek tüntessék fel. Ennek érdekében a „piszkos pénzek” megjelennek a bankok és egyéb pénzügyi intézmények hálózatában, ezért a pénzmosás büntetendővé nyilvánítása védi az előbb említett intézmények, illetve a legális gazdaság törvényes működésébe vetett bizalmat”. Megállapítható tehát, hogy a miniszteri indokolás szubjektív tényállási elemként kifejezetten megkívánja a leplezési, vagy titkolási célzatot a bűncselekmény megvalósulásához.

Amennyiben ennek tükrében vizsgáljuk jelen ügyben az I. r. vádlott cselekvőségét, akkor megállapítható, hogy azáltal, hogy a Kft. keretében üzemeltetett pénzváltási tevékenységről könyvelést vezetett, ezen könyvelési anyagból pedig kitűnik a pénzváltási tevékenységből származó pénzmozgás útja, melyből az a konzekvencia vonható le, hogy az I. r. vádlottnak még eshetőleges szándéka sem terjedt ki az engedély nélkül végzett pénzváltási tevékenységből származó bevételének leplezésére. Elfogadhatónak tartom az ítéletábla határozatának azon megállapítását is, mely szerint, ha az eredetleplezési célzat nélkül is

³⁴ BH2006.143.

megállapítható lenne a deliktum, akkor ez akár oda vezetne, hogy például egyes vagyoni elleni bűncselekmények során valaki készpénzt tulajdonít el, és ezt a későbbiek során külföldi fizetőeszközzé váltja, amit egy külföldi utazás során kíván elkölteni, akkor ezzel a magatartásával megvalósítaná a pénzmosás büntetettét.

Számos jogeset szól a nyomozóhatóság hiányosságáról – mint arról, már szó esett – a tekintetben, hogy az alpbűncselekmény felderítését követően további nyomozati cselekményeket nem végeznek a nagyobb horderejű pénzmosás feltárása érdekében. Vannak olyan bűncselekmény kategóriák, mint például a zsarolás, prostitúció, embercsempészes, ahol a nyomozóhatóság tagjai nem tárják fel a fenti cselekményekből származó pénz útját, azt, hogy miként, milyen csatornákon keresztül jutottak be az országba, és miként mosták azt tisztára. Nyilvánvaló ennek háttérében egyfajta eredményességre törekvés húzódik meg a bűnüldöző hatság részéről, vagyis, hogy kézenfekvőbb, ha a miatt ítélik el az elkövetőt, amiért „elfogták”, mint felderíteni a hálózatot.

Még manapság is divatját éli a határmenti településeken a dohány - és alkoholcsempészet, és nem utolsósorban a kábítószer – kereskedelem, amelyek ugyancsak a pénzmosás alpbűncselekményeként szerepelhetnek. Az utóbbi bűncselekménnyel összefüggésben említést érdemel a következő jogerős büntetőügy:

Az I. r. vádlott Magyarországon élő – ítélethozatalkor – jugoszláv állampolgár, aki 5 kg heroint adott át a szintén Magyarországon élő olasz állampolgárnak azért, hogy Olaszországba vigye azt. Az olasz állampolgár magyar barátnőjével, aki a IV. rendű vádlott, 10 darab téglatest alakú, szigetelőszalaggal áttekert csomag heroint, a személygépkocsiban elrejtve próbált átvinni a hegyeshalmi határátkelőhelyen. A tételes vámvizsgálat során azonban a csomagokat a vámhatóság megtalálta, és lefoglalta.

Az olasz állampolgárságú elkövető, és magyar barátnője ellen megindult a büntetőeljárás a jugoszláv állampolgárságú elkövető nem került a nyomozóhatóságok látókörébe. Az elsőrendű vádlott az esetet követően mintegy egy hónap elteltével egy magyar állampolgárságú személynek ismét átadott 10 kg heroint.³⁵

³⁵ BSZ.2005/10. 77. o.

Bár a kábítószeresek közül a kokain a legdrágább, a 15 kg heroin értéke is jelentős. A nyomozati szakban azonban nem sikerült tisztázni, hogy a 15 kg heroint ki, mikor, milyen összegért vette és a heroin árát milyen csatornákon keresztül mosták tisztára az elkövetők.

Megállapítható tehát, hogy a pénzmosás elleni küzdelem alapvető fontosságú eleme a hatóságok információval történő ellátása. Ezért elengedhetetlenül nagy szükség van az ügyfelek azonosítására, valamint a jogszabályban előírt feltételek teljesülése esetén arra, hogy az ügyfeleket, ügyleteket meghatározott hatósághoz jelentsék be.

2. Gondolatok a bizonyítási nehézségekről

A tényállási elemekkel összefüggésben, de azokon túlmenően is jelentkeznek olyan problémák, amelyek gyengíthetik a pénzmosás büntetőjogi szabályozását, példaként említhető az alapcselekménnyel, illetve a pénzmosáshoz szükséges okozati összefüggéssel kapcsolatos bizonyítási nehézségek.

Az alapcselekmény megléte a pénzmosás objektív tényállási elemeinek egyike, ennek okán bizonyítás tárgyát képezi, ez az, ami a joggyakorlatban a legnagyobb nehézséget okozza. Kérdésként merül fel, hogy az alapcselekményt, mint objektív tényállási elemet milyen mértékben kell bizonyítani. A tényállás nyelvtani értelmezése alapján, az alapcselekmény büntetendőségéhez kötődik a felelősségre vonás, és nem az elkövetőnek a tényleges megbüntetéséhez.

Pénzmosás gyanúja esetén tisztázni kell azt, hogy a dolog szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származik. Nem elegendő azt kimutatni, hogy jogszerűtlenül szerezte, bizonyosan ki kell zárni azt is, hogy olyan cselekményből szerezte, amely nem szabadságvesztéssel büntetendő akkor is, ha ilyen bűncselekmények elenyésző számban találhatóak a büntetőtörvénykönyvben. Ennek okán a bizonyítási eljárás során meg kell állapítani az alapcselekményt. Azonban az alapcselekményhez általában elkövető is szükséges, nem beszélve arról, hogy eleve egyes büntetendő cselekményeknél a szubjektív oldal specialitása ad alapot a bűncselekménnyé nyilvánításra (pl.: célzatos cselekmények, hivatali bűncselekmények), így az objektív tények alapján, nem lehet egyértelműen állást foglalni. Ha nincs meg az elkövető, elegendő lehet – e csupán a büntetendő cselekmény egyes

elemeit megállapítani, és ezek összefüggését a pénzmosás elkövetési tárgyával, hogy a pénzmosás objektív tényállását igazoljuk? Elfogadható ez az álláspont azokban az esetekben, hol az alapcselekmény elkövetőjéhez speciális tényállási elem nem kötődik.

A pénzmosás elkövetési tárgyának bizonyítottan szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből kell származnia, ami a dolog és az alapcselekmény között oksági kapcsolatot feltételez. Nem egyértelmű azonban, hogy milyen bizonyítottság szükséges - e kauzális kapcsolathoz – mint a pénzmosás objektív tényállási elemének a – megállapításához. Könnyű ugyanis azt állítani, hogy pl. a pénzösszeg, amit a pénzmosónál találtak legális eredetű, de a nyomozóhatóság számára szinte lehetetlen minden kétséget kizáróan bizonyítani annak az ellenkezőjét. Lévén, hogy nem azonos azt bizonyítani, hogy illegális úton szerezte, mint azt, hogy jogszerűen nem szerezhetette.

V. Fejezet

1. Konceptiók a szervezett bűnözés és a pénzmosás elleni küzdelem hatékonyságának növelésére Magyarországon

A szervezett bűnözés elleni harc eredményeképpen több országban született törvény arról, hogy a pénzintézeteknek milyen kötelezettségeik vannak a pénzmosás elleni küzdelemben, így ennek eredményeként azonosíthatóvá válnak a pénzmosásban résztvevő gyanús felek. A pénzmosás kiszűrése érdekében elsődlegesen a pénzintézeteknek kellene azt eldönteni, hogy mit tartanak szokatlan tranzakciónak, majd az ügyfelek szegmentálást kell elvégezniük a pénzügyi viselkedésük alapján. Ezt követően már el lehetne végezni a pénzmosás elleni védekezés konkrét banki informatikai rendszerének kialakítását, amelynek fontos része az adattárház: számlaadatok, feketelisták, tranzakcióadatok.

Az Európai Unió elképzelése szerint, három módon lennének észlelhetők a pénzmosás gyanús esetek az Uniós országokban:

- Prediktív szabályok levezetése és optimalizálása. Az operatív pénzmosás felderítési rendszer az egyedi tranzakciókat szabályrendszerekkel veti össze, majd egy numerikus értéket rendel hozzá. Az érték összege adja meg a „gyanúsági szintet”. Azonban ezek a szabályrendszerek nem teljesen pontosak, ezért a valódi pénzmosási esetek feltárásainak száma alacsony, míg a hamis riasztások száma túlságosan magas. Az

„adatbányászati technikák” alkalmazásával azonban olyan új modellek kialakítására van lehetőség, amelyek elősegítik a pénzmosási esetek pontosabb azonosítását.

- A nagy adatállományokon végzett adatbányászati eljárásokkal olyan modelleket lehet kialakítani, amelyekkel előre jelezhetők a potenciális pénzmosási esetek. A historikus adatokon történő alkalmazásukkal olyan pénzmosási esetek kerülhetnek napvilágra, amelyek a múltban elvégzett vizsgálatokkal nem lettek volna feltárhatók.
- A pénzmosók, a tranzakciók és a számlák között általában nagyon komplex összefüggések feszülnek, azonban az „adatbányászattal” könnyedén felderíthetők. Például a gyanús számlatulajdonosok sajátosságainak elemzésével feltárható, ha ugyanabba a fiókirodába járnak, ugyanazzal az ügyintézővel bonyolítják ügyleteiket.

Magyarországon szükséges lenne a pénzügyi információs egység tudomására jutott információkkal kapcsolatban, azok felhasználhatósága korlátozásának megszüntetése, és az információk szabad felhasználása bármely szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elleni büntetőeljárásban.

A nyomozóhatóságok napi gyakorlatává kellene tenni a bűncselekmények gazdasági hátterének feltárását, és az abból származó előny elvonását, vagyis a pénzügyi háttérnyomozást. A felderítés egyik iránya lehetne az, hogy a nyomozóhatóság konkrét eljárások során, azokhoz kapcsolódva vizsgálja a pénzmosás lehetőségét is, azzal, hogy felkutatja a bűncselekménnyel érintett vagyont, annak útját, és az abban résztvevőket. Fel kellene tárnai, hogy a nagy autókereskedéseknél eladásra kínált több tízmilliós értékű járművek tulajdonosai ahhoz miként, milyen forrásból jutottak hozzá, ugyancsak a nyomozóhatóság feladatkörének részét képezhetné az óvadék, mint az előzetes letartóztatást helyettesítő intézmény eredetének feltérképezése, ahhoz, annak tulajdonosa jogosan, vagy jogtalanul jutott hozzá.

A pénzügyi háttérnyomozások folytatására a pénzügyi információs egység is alkalmas, felhasználva ismereteit, szakértelmét, adatbázisait, és külföldi kapcsolatait, de ezt – álláspontom szerint – valamennyi bűnüldöző hatóságnak napi feladatkörévé kellene tenni. A pénzügyi háttérnyomozás során a hatóság látókörébe került személyek, gazdasági társaságok anyagi hátterét feltárva, segítse a felderítést folytató egységet ahhoz, hogy a bűncselekményekkel okozott kárt körülhatárolja, továbbá a bünszervezet működése során szerzett vagyon nagyságát, helyét meghatározza, valamint a gazdasági kapcsolatok feltárásával sikerüljön további „bűnös” kapcsolatokat kimutatni.

Nagy Ferenc álláspontja szerint indokolt lenne - e bűncselekmény kapcsán a bizonyítási teher megfordítása is, aki szerint célravezető és hatékony szabályozás csak úgy lehetséges, ha meghatározott feltételek fennállása mellett a vagyoni érték tiltott, kriminális természetét vélelmezik azzal, hogy ezen vagyoni érték tulajdonosának átengedik a legális, tisztességes vagyonszerzés bizonyítását. A megoldás hátterében tehát, nem az ártatlanság vélelmének sérelmét kell látni, hanem egyfajta adatszolgáltatási kötelezettséget, az elszámolás, a jövedelem igazolását.

A fentiek értelmében, amennyiben a nyomozóhatóság bizonyítani tudja azt, hogy az általa felelt vagyon legális tevékenységből nem származhatott, akkor a személy felelősségére vonását kezdeményezheti, függetlenül attól, hogy azt nem tudja igazolni, hogy mely konkrét cselekmény volt az alapbűncselekmény, de azt egyértelműen alá tudja támasztani, hogy legális jövedelemmel a terhelt nem rendelkezett. Természetesen az érintett élhetne az ellenbizonyítás lehetőségével, és igazolhatná a vagyon legális eredetét. Kiemelést érdemel - e megoldás kapcsán annak ténye, hogy a büntető törvénykönyvünk már alkalmaz hasonló megoldást a vagyoneklobzás kapcsán, lévén, hogy *„ellenkező bizonyításig vagyoneklobzás alá eső vagyonnak kell tekinteni a bűnszervezetben való részvétel ideje alatt szerzett valamennyi vagyont”*.³⁶

A pénzmosás elleni sikeresebb fellépés eszköze lehetne, ha a cégbíróságok a gazdasági társaságok törvényességi felügyeletét, tevékenységük ellenőrzését szélesebb spektrumban végeznék. Tény, hogy az elmúlt időszakban a cégbejegyzés egyszerűsítése alapul szolgált a fantomcégek virágzásához. Erősíteni kell tehát a gazdasági társaságok átvilágításának rendszerességét, ezáltal szorgalmazva működési hátterük megismerését, és törvényességük kontrolálását. Több bűnöző csoport kifejezetten pénzmosás céljára hoz létre vállalkozásokat, melyeknek olyan személyek a vezetői, névleges tulajdonosai, akiknek semmi köze nincsen a bűncselekményből származó jövedelem megszerzéséhez. Egyedüli feladatuk az, hogy a legális vállalkozást a jogszabályoknak eleget téve irányítsák, és mossák a pénzt.

A feltárt törvénysértések szankcionálása érdekében hatékonyabbá kellene tenni a jogi személyek büntetőjogi felelősségre vonását. Bár jogilag szabályozásra került a jogi személyek büntetőjogi felelősségre vonhatósága, azonban ennek a gyakorlatban vajmi kevés példáját találjuk.

³⁶ Btk. 77/B.§ (4) bekezdés

A büntetőjogi megközelítést nem szabad az egyetlen módnak tekinteni a pénzmosás elleni küzdelemben, mert a pénzügyi rendszer kiemelkedően hatásos szerepet játszik abban, ezért szükséges az ezzel kapcsolatos kodifikációnak a továbbiakban prioritást biztosítani.

Rövidítések jegyzéke

- Btk. - 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- Be. - 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
- BH - Bírósági Határozatok
- Btké. – Büntető Törvénykönyv értelmezéséről
- Csemegi – kódex - 1878. évi V. törvénycikk
- Pmt. - 2007. évi CXXXVI. törvény a pénzmosás és a terrorizmus megelőzéséről és megakadályozásáról
- Ptk. - 1959. évi IV. törvény Polgári Törvénykönyv

Hivatkozott irodalom

- Wiener A. Imre: Gazdasági bűncselekmények. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986.
- Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. KJK – Kerszöv, Budapest, 2002.
- Korinek László: A gazdasági bűnözés kriminológiai szempontú megközelítése. Rendészeti Szemle, 2009/7-8.
- Tóth Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. 2009.
- Dr. Gál István László: A pénzmosás, mint globális gazdasági és büntetőjogi kihívás. Belügyi Szemle 2005/6.
- Dr. Gál István László: A pénzmosás szabályozásának régi és új irányai a nemzetközi jogban és az EU – jogában. Európai Jog 2007/1.
- Dr. Gál István László – Dr. Sinku Pál: Dinamikus és statikus pénzmosás – egy új tényállás kritikai elemzése. Magyar Jog 2008/3.
- Jacsó Judit: A pénzmosás elleni nemzetközi fellépés eszközei. Magyar Jog 2000/9.
- Jacsó Judit: Az Európai Unió III. pénzmosási irányelve és magyarországi gyakorlati tapasztalatai. Rendészeti Szemle 2009/7-8.
- Dr. Tóth Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények újraszabályozásához. Büntetőjogi Kodifikáció 2004/3.
- Földvári József: Magyar Büntetőjog. Általános rész. Osiris Kiadó. Budapest, 1997.
- Karsai Krisztina: Pecunia Olet Avagy Gondolatok A Pénzmosásról. KJK – Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. 2005. Wiener A. Imre Ünnepi Kötet.
- Alkotmánybíróság 24/1998.(VI.9.) AB határozat
- Dr. Czine Ágnes: A pénzmosás és a bírói gyakorlat. Belügyi Szemle 2005/10.

Egyéb felhasznált irodalom

- Dr. Kereszty Béla: A pénzmosás. Magyar Jog 1995/2.
- Dr. Tóth Mihály: Járulékos bűncselekmények (a tárgyi bűnpártolás, az orgazdaság és a pénzmosás) elhatárolásának dilemmái. Magyar Jog 1997/9.
- Dr. Tóth Mihály: A pénzmosás Magyarországon – Avagy fantomból valóság. Ügyészek Lapja 1998/6.
- Dr. Tóth Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények újraszabályozásához II. rész. Büntetőjogi Kodifikáció 2004.4.
- Kathrein Ulrike: A pénzmosás. Magyar Jog 1994/2.
- Dr. Tóth Mihály: Húsz év mérlege – Gazdasági bűneink és következményeik egy „szép új világ” – ban. Rendészeti Szemle 2009/7 – 8.
- Barabás A. Tünde: Látszat és valóság – Gondolatok a pénzmosás és a forrása, a szervezett bűnözés egyes kérdéseiről. Belügyi Szemle 2003/7-8.
- Györgyi Kálmán: A szervezett bűnözés és a pénzmosás elleni fellépés jogi lehetőségei a Magyar Köztársaságban. Közjegyzők Közlönye 2000/1.
- Fahidi Gergely: Törvényjavaslat a pénzmosás ellen fokozott habzás. HVG Hetilap 2008/39.
- Dr. Tóth Éva: Pénzmosás. Gazdasági büntetőjogi szakjogász II. évfolyam. 2011. október hó 21 – ki előadásanyag
- A Büntetőjog Nagy Kézikönyve, Szerk.: Dr. Varga Zoltán, CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2007.
- A Büntető Törvénykönyv Magyarázata 1. és 2., KJK – Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004.
- A Magyar Büntetőjog Általános Része. Szerk.: Nagy Ferenc, Korona Kiadó, Budapest, 2001.
- A Magyar Büntetőjog Különös Része. Szerk.: Horváth Tibor – Kereszty Béla – Maráz Vilmosné – Nagy Ferenc – Vida Mihály, Korona Kiadó, Budapest, 1999.
- Büntetőeljárás jog Kommentár a gyakorlat számára, Szerk.: Dr. Berkes György, Hvgorac Lap – és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003.
- Dr. Fejes Eleonóra: A pénzmosás hazai és nemzetközi tapasztalatok alapján. MNB Műhelymunkák 5.